

СВОБОДНА МИСЪЛ

ИЗДАВА ФЕДЕРАЦИЯТА НА АНАРХИСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ · LE JOURNAL DE LA FÉDÉRATION ANARCHISTE BULGARE (FAB)

Някои са по-равни

2

Капитал и идеология на Тома Пикети развенчава митовите за равенството и прогреса през последните два века и половина

Що е анархокомунизъм?

4

История, философия, социология и икономика на анархокомунистическия проект

Репресиите в Беларус

5

Репортаж от нашите другари от Анархисткия черен кръст за борбата срещу диктатурата на Лукашенко

„Вьетнамският модел“

8

Мишел Чосудовски за реалните победители и победени половин век след „отстъплението на империализма“

Незападните анархизми

8

Непознатата история на анархизма в по-голямата част от света и защо е непозната

ТЕМА НА БРОЯ: ИМПЕРИЯТА ОТСТЪПВА – АФГАНИСТАН

ТЕМА НА БРОЯ: ИМПЕРИЯТА ОТСТЪПВА – АФГАНИСТАН

Победата в глобален контекст

АНТИИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКА ПЕРСПЕКТИВА ОТ ВЕТЕРАН ОТ АМЕРИКАНСКАТА ОКУПАЦИЯ

Скоростта, с която талибаните завзеха Афганистан преди изтеглянето на САЩ, илюстрира колко крехка е хегемонията на американската империя, колко сила е необходима за поддържането ѝ и колко бързо всичко може да се промени, когато тази сила бъде изтеглена. Това е повод да погледнем към едно възможно – макар и не обещаващо – постимперско бъдеще. Как окупацията повлия на хората в Афганистан? Защо талибаните успяха да си върнат толкова много територия толкова бързо? Какво ни казват изтеглянето на САЩ и последствията от него за бъдещето и как можем да се подготвим за него?

Войната „срещу терора“, подобно на Студената война преди нея, принуди цялото население да избира между две противоположни страни и това направи практически невъзможна всякаква алтернатива на избора между глобалните капиталистически империи и местния авторитаризъм. В дългосрочен план, каквото и да обещава, колониалният милитаризъм не може да контролира национализма, фашизма или фундаментализма – той само им помага да вербуват все повече хора. Въпросът е как да се развият глобални местни мре-

Колаж: Таймс

жи, които биха могли да създават реална алтернатива.

В следващия анализ ветеран от американската окупация на Афганистан обсъжда това поражение за имперския проект на САЩ, разказва накратко за талибаните, окупацията и нейните последици в контекста на световната вълна от фашизъм и фундаментализъм, която се надига и в Съединените щати.

Победата на талибаните в глобален контекст

Докато пиша това, талибаните завзеха Кабул и следователно целия Афганистан. Подкрепеният от САЩ президент Ашраф Гани избяга в Таджикистан, афганската армия бяга в съседни страни или се предава на талибанските бойци. Преди броени дни служители на американското разузнаване прогно-

зираха, че ще изминат поне 30 дни до пагането на Кабул, тъй като президентът Байден изпрати 5000 американски войници да охраняват евакуацията на посолството и персонала на САЩ. Днес Държавният департамент призовава останалите американски граждани да си налягат парцалите, вместо да се втурват към летището в Кабул за спешна евакуация. Докато хоризонтът в Кабул е обвит в

пушеци от изгаряне на секретни документи и стрелба, всички си припомнят пагането на Сайгон под властта на Северовьетнамската армия и Фронта за национално освобождение.

Не се радвам на победата на талибаните. Въпреки че се борят с една империалистическа капиталистическа окупация, те са носители на най-лоши-

» » продължава на страница 6

ВИЖТЕ ВЪВ ФЕЙСБУК @istorianaAnarhizmaBG

Някои са по-равни

КОГАТО ЦИФРИТЕ ГОВОРЯТ, БОГОПОМАЗАНИТЕ СИ ПРАВЯТ ОГЛУШКИ

Вброеве 9–11 на Свободна мисъл от 2016 г. представихме накратко *Капиталът в XXI век* на Тома Пикети. В началото на 2018 г. тази книга, настолна за всеки мислещ и четящ човек, излезе и на български. През следващата година Пикети публикува *Капитал и идеология* (2019, Париж; 2020, Харвард). Замислена като продължение на *XXI, Идеологията* е нещо много по-различно. Тя първо е доста по-голяма, дори по „стандартите“ на Пикети и неговия екип – *XXI* е 976 страници във френското издание, *Идеологията* е 1248 голям формат с твърди корици. Всички сурови данни са достъпни в интернет в *Световната база данни за неравенството* (<http://WID.world>). Това е най-голямата достъпна база данни за исторически изследвания на неравенството в доходите и богатството както в отделните страни, така и между тях – резултат на дългогодишни усилия на повече от сто изследователи в над осемдесет страни по цял свят.

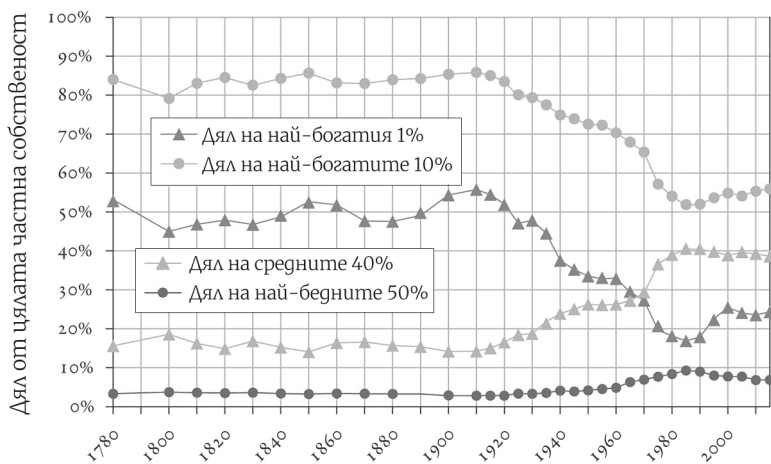
Печатното издание съдържало много препратки към приложение със сурови данни, графики, видеоматериали, библиография и пр., което също е свободно достъпно в интернет на <http://piketty.pse.ens.fr/ideology>.

Какво обаче показват тези цифри? В няколко броя ще се опитаме да представим по-подробно най-интересните и значителни според нас части на *Идеологията*, особено тези, които развенчават най-упоритите бабини деветини за „прогреса“ през изминалите столетия.

Ще започнем с „факела“ на новата ера – *Великата френска революция* от 1789 г., защото тя е един от най-показателните примери за широко разтръбяваните „постижения“, „завоевания“ и „придобивки“, за „френския социализъм“, „егалитаризъм“ и за прикриваните много по-съществени факти за това какво всъщност докарва тя не само на Франция, но и на света. Следващият откъс е от четвърта глава на *Капитал и идеология*.

Обществата на собствеността: френският случай

Френската революция разкрива няколко възможни пътя напред, но в крайна сметка е избран онзи, който води до развитието на собственически режим с доведено до крайност неравенство, просъществувал от 1800 до 1914 г. За този резултат спомага много данъчната система, създадена от Революцията, която остава практически непроменена до Първата световна война по причини, които ще се опитаме да разберем. Сравненията с курса, следван от други европейски страни като Обединеното кралство и Швеция, ще ни помогне да раз-

берем както приликите, така и разликите в европейските собственически режими през 19 и началото на 20 век.

Френската революция и развитието на собственническо общество

Какво можем да кажем за еволюцията и концентрацията на собствеността през столетието след Френската революция? Можем да се възползваме от изобилието от източници, защото въпреки че Революцията не успява да установи социална справедливост, тя ни завещава несравним архив за изследването на богатството, а именно актовете за наследство, в които е описано всякакво имуществено и се използва класификация, която сама по себе си е отражение на собственническата идеология. Благодарение на дигитализирането на стотици хиляди актове за наследство от тези невероятно богати архиви, става възможно да се проучи подробно движението на разпределението на богатството от всякакъв вид (земя, сгради, инструменти и оборудване, акции, облигации, дялове от дружества и други финансови институции) от времето на Революцията до днес. Представените тук резултати са плод на съвместни усилия, предимно в парижките архиви. Използвани са и национални данъчни документи от различни периоди, както и документи от архивите на френските *департаменти* от началото на 19 век досега.

Най-поразителното заключение е следното: концентрацията на частна собственост, която е изключително висока още през 1800–1810 г., съвсем малко по-ниска от тази в навечерието на Революцията, стабилно се засилва през целия 19 век чак до навечерието на Първата световна война. По-конкретно, общо за Франция, констатираме, че най-богатият 1% притежава близо 45% от цялата частна собственост през периода 1800–1810 г.; към 1900–1910 г. тази цифра вече е около 55%. Случаят с Париж е особено показателен: там най-богатият 1% притежава бли-

зо 50% от цялата собственост през 1800–1810 г. и повече от 65% в навечерието на Първата световна война.

Неравенството в богатството се задълбочава още по-бързо през *Хубавото време* (*Бел Епок*, 1880–1914). През десетилетията до Първата световна война стремителната концентрация на богатствата изглежда неугържима. Като гледаме графиките, не може да не се запитаме докъде би могла да стигне концентрацията на частната собственост, ако ги нямаше двете световни войни и кръвопролитните политически катаклизми през 20 век. Добре е също така да се запитаме дали самите катаклизми не са последици – поне отчасти – от социалните напрежения, доведени до крайност от задълбочаващото се неравенство.

Следва да се подчертаят няколко неща. Първо, важно е да се има предвид, че концентрацията на богатството винаги е била изключително висока в страни като Франция, не само през 19, но и през 20 и 21 век. Въпреки че делът на най-богатия процент намалява значително през 20 век (от 55–65% от цялото богатство във Франция и Париж в навечерието на 1914 г. до 20–30% след 1980 г.), делът на най-бедните 50% винаги е бил много нисък: около 2% през 19 век и малко над 5% днес. С други думи най-бедната половина от населението – огромна социална група, петдесет пъти по-голяма от горния един процент по дефиниция – притежава около една тридесета част от богатството на най-богатия 1% през 19 век. Това ще рече, че средното имотно състояние на най-богатия 1% е около 1500 пъти по-голямо от средното състояние на най-бедните 50%. През 20 век и в момента най-бедната половина притежава около една пета от богатството на най-богатия 1% (сиреч средно всеки „еднопроцентен“ богатият вече е „само“ 250 пъти по-богат от средния французин от долната половина на разпределението). Още по-важно е, че и през двата периода такова крайно неравенство се наблюдава във всички възрастови групи – от най-

младите до най-старите. Тези пропорции са важни, защото показват, че не трябва да надценяваме промените в разпределението на собствеността през последните два века: общество с равно разпределение на собствеността – или дори, по-скромно, общество, в което най-бедната половина от населението притежава повече от символична част от богатството – никога не е съществувало.

Намаляване на неравенството: появата на „наследствена средна класа“

Когато разглеждаме промените в разпределението на богатството във Франция, е поразително, че през 19 век „висшите класи“ (тоест най-богатите 10%) притежават между 80% и 90% от цялото богатство, докато днес владеят между 50% и 60%, което пак е значителен дял. Концентрацията при доходите – както от капитал (които са също толкова концентрирани, колкото и собствеността върху капитала, даже малко повече), така и от труд (които са разпределени значително по-равномерно по скалата) – винаги е била по-слаба: най-богатите 10% получават около 50% от всички доходи през 19 век и 30–35% днес.

Факт е, че неравенството в богатството намалява през вековете. Този поврат обаче не облагодетелства „нисшите класи“ (най-бедните 50%), чийто дял остава съвсем малък. Ползите почти изцяло отиват при онези, които наричам „наследствена (или имотна) средна класа“, цифром 40-те процента в средата на разпределението, над най-бедните 50% и под най-богатите 10%. Техният дял от цялото богатство е по-малко от 15% през 19 век, но днес вече е близо 40%. Появата на тази „средна класа“ собственици, които поотделно не са много богати, но общо, в продължение на целия 20 век, натрупват състояние, което е по-голямо от това на най-богатия 1% (със съответното намаляване не неговия дял), е фундаментален социален, икономически и политически поврат. Както ще видим, той обяснява в най-голяма степен намаляването на неравенството в богатството през вековете във Франция и повечето останали европейски страни. Освен това разсейването на собствеността очевидно не се отразява неблагоприятно нито на иновациите, нито на икономическия растеж, а точно обратното – появата на „средната класа“ върви ръка за ръка с по-голяма социална мобилност, а растежът от средата на двадесети век е по-висок от

всякога и особено по-висок от този преди 1914 г. За това ще говорим отново, но засега е важно дапомним, че това разсейване на богатството започва едва след Първата световна война. До 1914 г. неравенството в богатството е неугържимо във Франция, особено в Париж.

Париж, столицата на неравенството: от литературата до актовете за наследство

Промените в Париж от 1800 до 1914 г. са особено емблематични, защото столицата е седището не само на най-големите богатства, но и епицентърът на най-жестокото неравенство. Тази реалност се набива на очи не само в литературата от 19 век, но и при изследването на цифрите от актовете за наследство.

В края на 19 век близо 5% от населението на Франция живее в Париж (2 милиона души от общо около 40 милиона), но столичаните притежават близо 25% от частната собственост в страната. Иначе казано, средният парижанин е пет пъти по-богат от средния френски гражданин. В Париж също така е най-голяма пропастта между най-бедните и най-богатите граждани. През 19 век половината починали във Франция не оставят нищо в наследство. В Париж процентът на починалите безимотни се движи между 69% и 75% от 1800 до 1914 г. с леко възходяща тенденция. Фактически в тази група са включени хората, чиито лични вещи (покъчнина, дрехи и пр.) имат толкова ниска пазарна стойност, че властите не виждат необходимост да вписват сумата. Когато мизерното имущество отива изцяло за разносните по погребението или изплащането на дълговете, наследниците може да се откажат от наследство и да не подават декларация. Въпреки това е поразително, че в много актове в архивите са вписани изключително малки имущественни. Законът задължава както властите, така и наследниците да вписват дори съвсем малки имоти, защото иначе собствеността върху тях няма да бъде призната. Това може да има сериозни последици: например не можеш да извикаш полицай, ако някой задигне неописано имущество. Ако човек наследи къща, търговия или финансови активи, подаването на имотна декларация е задължително.

Един от тези 70% парижани, които отиват на оня свят безимотни през 19 век, е незабравимият герой на Балзак дядо Горио, който според писателя умира в крайна мизерия през 1821 г., забравен от гъщерите си Делфин и

Някои са по-равни

» » » продължава от страница 2

Анастаси. Неговата хазайка мадам Вокер, настоява Растиняк да ѝ плати неплатените наеми на Горио, той плаща и погребението, което струва повече от всички вехтории на стареца. Горио обаче натрупва състояние от търговия със зърнени храни по време на Революцията и Наполеоновите войни, преди да го похарчи до стотинка, за да могат двете му дъщери да се загомят във висшето парижко общество. За разлика от него мнозина починали, без да оставят нищо в наследство, никога не са имали нищо и са умрели в нищета, както са и живели. По-разителното тук е, че процентът от парижаните, починали, без да оставят наследство, е също толкова голям цял век по-късно, през 1914 г., в навечерието на войната, независимо от значителния ръст на богатството и промишленото развитие на Франция от времето на Балзак и дядо Горио.

В другия край на скалата, в Париж от *Бел Епок* е концентрирано и най-голямото богатство: половината от общата стойност на всички заветания е само от най-богатия 1% през 1810-те, а век по-късно вече е почти две трети. Делът на най-богатите 10% е между 80% и 90% от цялото богатство за периода 1800–1914 г. и над 90% в Париж, като и двата случая върви нагоре.

Да обобщим – близо всички имоти са концентрирани в най-богатите 10%, най-вече в горния 1%, докато огромното мнозинство от населението не притежава нищо. За още по-ясна представа за неравенството в Париж по онова време ще отбележим, че според кадастъра почти никой в Париж не притежава едно жилище преди Първата световна война. Сиреч има собственици на цяла сграда (или няколко сгради) и други, които не притежават нищо и плащат наем.

Тази свръхконцентрация на богатството кара зловещия Вотрен да обясни на младия Растиняк, че е най-добре да не следва право, ако иска да преуспее. Единственият начин да се замогне човек е да докопа състояние без оглед на средствата. Наставленията на Вотрен, изпестрени с бележки за доходите на адвокати, съдии и земеделци, не са показателни само за обсебения от парите и богатството Балзак (самият затънал в дългове след редица провалени капиталовложения и пишец постоянно с надеждата да се отърве от кредиторите). Данните от архивите показват, че Балзак рисува госта точна картина на разпределението на доходите и богатствата през 1820 г. и целия период от 1800 до 1914 г. Наставленията на Вотрен обрисуват прекрасно соб-

ственическото общество, което общество, в което достъпът до удобствата, висшето общество, положението и политическото влияние почти изцяло се определя от размера на състоянието.

Разнообразяване на капиталовложенията и формите на собственост

Важно е да се отбележи, че тази крайна концентрация на богатство, която още повече се дълбочава през дългите години на 19 век, протича в условия на модернизация и дълбоки преобразувания в самите форми на притежаване на богатствата. Икономическите и финансовите институции се преобразяват, когато капиталовложенията започват все повече да прекосяват гържавните граници. Изненадващо подробните актове за наследство, които успяхме да обработим, показват, че състоянията на парижани се разнообразяват все повече до края на периода. През 1912 г. 35% от богатството им е в недвижими имоти (24% парижки и 11% провинциални); 62% във финансови активи; и едва 3% в покъщинна, ценности и други лични вещи. Преобладаващият дял на финансовите активи отразява ръста на промишлеността и значението на капиталовите пазари, като инвестициите са не само във фабриките (където текстилът е на път да бъде изместен от стоманата и въглищата в края на 19-и, а после от химията и автомобилите през 20 век), но и в хранителната промишленост, железниците и банките, като банковият сектор се радва на особен разцвет.

При най-богатия 1% от парижани, които притежават повече от две трети от цялото богатство през 1912 г., недвижимите имоти са едва 22% от техните активи и само 10% са в провинцията, докато акциите са 25%, частните облигации – 19%, а гържавните облигации и други финансови активи – 22%. Преобладаващият дял на акции, облигации, банкови влогове и други парични активи спрямо недвижимите имоти показва една очевидна реалност: собственическият елит през *Бел Епок* е предимно финансов, капиталистически и индустриален елит.

Огромнен е ръстът и на чуждите инвестиции, чийто дял се увеличава повече от трикратно за 40 години и включва всякакви инструменти – чужд гържавен дълг – прочутите *Руски заеми*, но също така дългове на Аржентина, Османската империя, Китай, Мароко и пр., – инвестиции в Суецкия и Панамския канал; в руски, аржентински и американски железници; в индокитайски каучук и в безброй други компании по цял свят.

Бел Епок (1880–1914): една собственическа „модерност“ на неравенството

Ако разглеждаме този период от разстояние, през обектива на началото на 21 век с неговата цифрова икономика, никнещи като гъби след гъжд фирми и безкрайни иновации, ще получим един изкривен образ и вероятно ще се изкушим да кажем, че обществото на свръхнеравенство от навечерието на Първата световна война е кулминация на една отминала епоха, застинал свят на заспали имения, който няма нищо общо с днешните уж по-динамични общества на „знаещите и можещите“, и ще бъдем много далеч от истината. Всъщност богатството от *Бел Епок* няма нищо общо с това от времената на монархията и даже от времето на дядо Горио, Сезар Бирото и парижките банкери от 1820-те години, които Балзак описва така добре (и които във всеки случай също са достатъчно напористи).

В действителност капиталът никога не спи, не спи и през 18 век – време на бързи промени в демографията, земеделието и търговията и повсеместно поновяване на елитите. Светът на Балзак също не е заспал, точно обратното. Горио успява да натрупа състояние от зърнени храни, именно защото няма равен при намирането на най-добро жито, усъвършенстването на технологиите на производството и изграждането на складове и мрежи за разпространение, така че стоките му да се доставят на точното място в точното време. На смъртния огър през 1821 г. той продължава да крои планове за тлъсти печалби от инвестиции в Огеса на черноморското крайбрежие. Независимо дали собствеността е във фабрики и складове през 1800-те, или тежка промишленост и сложни финансови операции през 1900-те, най-същественият факт е, че тя винаги е в постоянно движение, дори когато става все по-концентрирана. Сезар Бирото, друг герой на Балзак, емблематичен за собственическото общество от онова време, е блестящ изобретател на парфюми и козметика, за които Балзак ни казва, че са били последният писък на модата в Париж през 1818 г. Писателят не предполага, че близо век по-късно, през 1907 г. друг парижанин, аптекарят Йозен Шюлер ще усъвършенства много полезна боя за коса (кръстена в началото *L'Auréale*, по името на модна дамска прическа от онова време, която приличала на ореол). Серията продукти на Шюлер силно напомня за Бирото. Както и да е, през 1936 г. Шюлер основава компания, наречена *L'Oréal*, която през 2019 г. продължава да бъде световният лидер в козметиката. Бирото по-

ема по друг път. Съпругата му се опитва да го убеди да reinvestира печалбите от фабриката за парфюми в тихи селски имения и сигурни гържавни облигации, както прави Горио, когато продава своята търговия и тръгва да жени църквите. Бирото обаче не ще и да чуе: решава да утрои състоянието си, като инвестира в недвижими имоти в квартала Маглен, който през 1820-те тепърва започва да се разраства. В крайна сметка се разорява, което ни показва, че няма нищо безметежно в инвестициите в недвижими имоти. Други напористи предприемачи стигат по-далеч, включително Доналд Тръмп, който след като си напелеска фамилията по небостъргачите в Ню Йорк и Чикаго, накрая успя да се намърда и в Белия дом през 2016 г.

От 1880 до 1914 г. светът е в непрестанен вихър. Автомобилът, електрическата крушка, презокеанските параходи, телеграфът и радиото са изобретени в рамките на няколко десетилетия. Икономическите и социалните последици от тези изобретения едва ли са по-маловажни от тези на Фейсбук, Амазон и Юбър. Това е изключително важно да се подчертае, защото показва, че свръхнеравенството от времето преди войните не е последствие от някаква отминала епоха, която по нищо не прилича на днешния свят. *Бел Епок* прилича по много неща на съвременното въпреки съществени различия. Тя също е „модерна“ в своята инфраструктура и форми на собственост. Едва в самия край на 20 век ще видим нива на борсова капитализация, достигащи тези в Париж и Лондон през 1914 г. (спрямо националния продукт или доход). Чуждите инвестиции от френски и британски собственици от онова време остават ненагминати (отново спрямо годишния продукт или доход, което е най-смисленият начин за подобни исторически сравнения). *Бел Епок*, особено в Париж, олицетворява модерността на първата велика финансова и търговска глобализация, невиджана дотогава в света – цял век преди глобализацията от края на 20 век – и въпреки това обществото тъне в жестоко неравенство. 70% от населението не притежават нищо, когато поемат към оня свят, а 1% от по-копейниците притежават близо 70% от всичко, което може да се притежава. Концентрацията на собствеността в Париж през 1900–1914 г. е значително по-висока от тази през 1800–1820 – времето на дядо Горио и Сезар Бирото – и още по-висока от 1780-те, в навечерието на Революцията. Трудно е да преценим точно как е било разпределено богатството преди 1789 г., защото нямаме сравними актове за наследство, но най-вече защото самото понятие за

собственост се променя (благородническите привилегии изчезват и разграниченията между правата на суверена и правата на собственика се изострят). По достъпните приблизителни сведения за преразпределението по време на Революцията можем обаче да твърдим, че делът на собствеността от всякакъв вид на най-богатия 1% в навечерието на Революцията е бил съвсем малко по-голям от този през 1800–1810 г. и значително по-малък от този през *Бел Епок*. Във всеки случай, предвид чудовищната концентрация на богатството през 1900–1914, когато най-богатите 10% в Париж притежават повече от 90%, а най-богатият 1% – близо 70%, е трудно да си представим по-високи нива по времето на монархията въпреки ограничените данни. Фактът, че богатството може да се концентрира толкова бързо и да достигне такива нива през периода 1880–1914 г., един век след отмяната на привилегиите през 1789 г., е стъписващ. Той поражда въпроси за бъдещето и за анализа на събитията от 1980 г. досега. Това откритие ме порази както като изследовател, така и като гражданин. С колежите не очаквахме да установим такова голямо и рязко повишение, когато започнахме да работим в архивите със заветанията, най-вече защото много съвременници изобщо не описват обществото на *Бел Епок* по този начин. Политическите и икономическите елити на *Третата република* обичат да говорят за Франция като страна на „гребни собственици“, които Френската революция веднъж завинаги е превърнала в заклетии привърженици на равенството. Данъчните и поземлени привилегии на аристокрацията и църквата наистина са премахнати от Революцията безвъзвратно (дори Реставрацията от 1815 г. продължава да разчита на данъчната система, наследена от Революцията, с едни и същи правила за всички). Това обаче не успява да попречи концентрацията на собствеността и икономическата власт да достигнат в началото на 20 век ниво, което е по-високо дори от времето на монархията – нищо общо с очакванията на хората, които продължават да бъдат обхванати от някакъв просвещенски оптимизъм. Да вземем например думите на Кондорсе, който през 1795 г. заявява, че *богатствата естествено се стремят към равенство*, след като бъдат премахнати *изкуствените начини за тяхното увековечаване* и бъде установена *свобода на търговията и занаятите*. От 1880 до 1914 г., въпреки множеството признаци, че дългият поход към повече равенство отдавна е спрял, републиканските елити продължават да вярват в прогреса. ■

(следва)

Що е анархокомунизъм?

Анархокомунизъмът (анархистически комунизъм, наричан също безвластен или свободен комунизъм) е безвластно общество, тоест без йерархия, без принуда, без „прослойка паразити“ по думите на махновските анархокомунисти, където самоуправлението на хората, техните съюзи и взаимопомощта между тях са максимално развити.

Пьотър Алексеевич Кропоткин (1842–1921) се смята за основен теоретик на анархокомунизма, който придава на идеята хармонична, завършена форма. Той обаче не е първият анархист комунист.

Идеите на анархокомунизма стават идеологическа основа на няколко въстанически армии в различни региони на бившата Руска империя, по-конкретно Революционната въстаническа армия под ръководството на Нестор Махно по време на Гражданската война от 1917–1921 г. в Южна Украйна.

Същността на анархокомунизма

Анархокомунизъмът е социалноикономическо направление в анархистката мисъл, което призовава за създаване на общество, основано на всеобщо самоуправление, изградено от долу нагоре, в което няма държава и частна собственост. Всички членове на обществото се ползват свободно с плодовете на своя труд и труда на всички останали. Производството на „стоки“ е заменено със задоволяване на нуждите или по думите на Кропоткин:

Всеки взима колкото му трябва от всичко, което е в изобилие, и определя количеството от всичко, което е в недостиг и трябва да се преброи и раздели.

От мемоарите на Виктор Белаш, началник-щаб на партизанската армия на Махно:

Към 1905 г. в Гуляй поле нарязваха революционна ситуация. Настроението беше революционно и войнствено. Много ни хареса програмата на анархокомунистите, защото те атакуваха безкомпромисно капиталистическата система, отхвърляха „програмата-минимум“ и буржоазната революция и обещаваха свобода, равенство, липса на власт (тоест прослойка господстващи паразити) и самоуправление в близко бъдеще. Като гаранции за изпълнението на програмата те призоваваха за терор над чиновниците от царския държавен апарат и експлоататорите, за въоръжена социална революция, чийто следващ най-висок етап ще бъде анархистическият комунизъм.

Основните на анархокомунизма

Децентрализация – премахване на централизираната държава и управление със свободна

федерация на самоуправляващи се териториални комунити (общности) и индустриални съюзи.

Свобода – преди всичко свобода за пълноценно и всестранно развитие на личността без държавни или финансови ограничения. Свобода от политически и икономически натиск, когато управляващите принуждават човек да действа по един или друг начин, с оглед на държавните закони, включително наказателния и административния кодекс, а стокото-паричните отношения са принудили трудещите се да продават своя труд на собствениците на частните имоти и средствата за производство. Всички хора трябва да имат еднаква възможност свободно да определят условията на собствения си живот по взаимно съгласие с другите хора.

Равенство – липса на йерархия, равни възможности на всеки да задоволява личните си потребности и желания, както и равен достъп до всички обществени блага.

Взаимопомощ – вместо егоизма, който разделя хората – солидарност, възстановяваща хармонията в обществото, когато хората си помагат и се грижат за ближните си на принципа *ако помагаш, ще ти помогнат*.

Зараждане и развитие на анархокомунистическите идеи

Анархокомунистическите идеи имат вековна история. Макс Неплау например ги намира още през втори век сл. н. е. в Египет при Карпократ, основател на гностическата секта, който изповядва *най-свободната форма на комунизъм и отричането на всякакъв писан закон*. Това обаче са протоанархистически идеи, които не са плод на последователна философска и политическа мисъл. С развитието на капитализма анархистическите и комунистическите възгледи се избистрят. Те могат да бъдат проследени в събитията от английската буржоазна революция от средата на 17 век и във Великата френска революция от 1789–1793 г. Джерард Уинстанли, бивш член на радикалното движение на *дигърите* в Англия, пише в своята брошура *Новият закон на правдата* от 1649 г.:

Не трябва да има система на покупко-продажба, не трябва да има тържища и пазари, цялата земя трябва да бъде обществено достояние на всеки човек ... Не трябва да има Бог над никого, всеки трябва да бъде Бог за себе си.

По време на Френската революция Силвен Марешал в своя *Манифест на равните* (1796) настоява за обществено ползване на плодовете на земята и очаква с нетърпение изчезването на *отвратителното разделение на богати и бедни, на големи и малки,*

на господари и слуги, управляващи и управлявани.

Един от първите анархокомунисти е Жозеф Дежак, първият нарекъл себе си *безвластник* (либертер). За разлика от Прудон, той твърди, че:

Работникът има право не на продукта от своя труд, а на задоволяване на своите нужди, независимо от тяхното естество.

Анархоколективистите зачитават принципа на заплащане на труда, но подкрепят възможността за преход към комунистическа система на разпределение според нуждите след революцията. Другарят на Бакунин Джеймс Гийом пише в едно от своите есета *Идеи относно организацията на обществото* (1876):

Когато се произвежда повече, отколкото е необходимо за потребление, всеки може да вземе каквото му трябва от изобилието от предлагани продукти, без страх от изчерпване; съзнанието, което ще бъде по-силно развито сред свободните и равни работници, ще предотврати или значително ще намали злоупотребата и разхищението.

Първият Интернационал

Социалнополитическата, икономическата и философска основа на анархокомунизма е изложена последователно за пръв път в италианската секция на Първия Интернационал от Карло Кафиеро, Ерико Малатеста, Андре Коста и редица дружи бивши марксистки и републикански маджинисти. Първоначално те не правят строго разграничение между колективисткия и комунистическия анархизъм, до смъртта на Михаил Бакунин, който е колективист. По-късно обаче Гийом пише, че те още тогава са били комунисти, но са се наричали именно колективисти, за да не ги бъркат с комунистическите държавници.

Анархоколективистите се стремят да колективизират средствата за производство, като в същото време запазват системата на заплащане на труда. Анархокомунистите, за разлика от тях, се стремят да разширят общественото ползване и върху продуктите на труда. И едните, и другите се противопоставят на капитализма, но анархокомунистите се дистанцират от Прудон и Бакунин, които твърдят, че хората трябва да притежават и да се разпореждат с продуктите на собствения си труд, като получават някакво възнаграждение за него. Вместо това те предлагат система, в която хората ще имат свободен достъп до всякакви продукти според своите нужди и независимо колко труд е положил всеки от тях поотделно.

Кафиеро пише в *Анархия и комунизъм* (1880), че частната собственост върху продуктите на труда ще доведе до икономическо неравенство и социално разделение:

Ако запазим индивидуалното присвояване на продуктите на труда, тогава ще бъдем принудени да спестяваме пари, а оттам и да трупаме различни богатства според различните заслуги, а не според реалните нужди на хората.

На Флорентинската конференция на Италианската федерация на Интернационала през 1876 г., проведена в гора до Флоренция поради полицейската заплаха, са формулирани принципите на анархокомунизма, които започват така:

Италианската федерация разглежда колективната собственост върху продуктите на труда като необходимо допълнение към колективистичната програма, която помага на всички да задоволят нуждите на всеки – единственото правило за производство и потребление, което е в съответствие с принципа на солидарността. Федералният конгрес във Флоренция красноречиво демонстрира мнението на италианската [секция] на Интернационала по този въпрос...

Същото изложение е направено в статията на Малатеста и Кафиеро в бюлетина на Юрската Федерация по-късно същата година.

Пьотър Кропоткин

Наричан често основния теоретик на анархокомунизма, той очертава икономическите си идеи в своите трудове *Хляб и свобода* и *Поля, фабрики и работилници*. Кропоткин доказва, че сътрудничеството е по-изгодно от конкуренцията с редица аргументи, което води до написването на фундаменталното изследване *Взаимопомощта като фактор на еволюцията*. Той се противопоставя на частната собственост и е за нейното премахване чрез експроприация на цялото обществено богатство директно от самите работници, за да създадат икономическа система, организирана под формата на хоризонтална мрежа от доброволни сдружения, където продуктите се разпределят според действителните нужди на всеки човек, а не в зависимост от социалното положение, богатството или каквото и да било друго. Той отбелязва, че всички тези потребности в светлината на социалното развитие в никакъв случай не се свеждат до чисто физически нужди:

Накратко, тези пет или шест часа, които всеки ще има на разположение, след като е отделил няколко часа, за да произведе това, което е необходимо, ще бъдат повече от достатъчни, за да задоволят всички безкрайно разнообразни нужди на един охотен живот. Хиляди общности ще поемат тази отговорност. Това, което днес е привилегия на едно малцинство, ще стане достъп-

но за всички. Охотният живот ще престане да означава безумни прищевки на суетния буржоа и ще се превърне в задоволяване на истинския артистичен вкус. Това може да направи хората самопо-щастливи. В съвместна работа, с леко сърце, за постигането на желаната цел – книга, произведение на изкуството или изцяло изработен предмет – човек ще намери както въдновението, така и отмората, които правят живота приятен.

Кропоткин пише за бъдещото анархокомунистическо общество:

Ако огромният капитал от градове, жилища, обработваема земя, фабрики, превозни средства и училища стане обща собственост – вместо да остане частна, – ще бъде лесно да се постигне истинско задоволяване на нуждите на всички. Тогава ще хвърляме сили не в безсмислен труд, а за производството на всичко, от което се нуждае човек за храна, жилище, облекло, уют, за изучаването на науките и за развитието на изкуствата.

Както отделните хора, така и цели колективи ще използват и ще разполагат с всички необходими ресурси, защото целта на анархистическия комунизъм е да даде възможност на всеки да задоволи собствените си нужди с произведените продукти, освен ако това не е в ущърб на останалите.

Кропоткин поддържа идеята за експроприация на собствеността, разбираана като равен достъп на всеки до всичко, за да не бъде принуждаван повече да продава своя труд, за да задоволява своите потребности с продуктите на труда на останалите.

Ние не искаме да трупаме всички блага, за да ги разпределяме по-късно (въпреки че дори от такава система биха спечелили тези, които днес зъзнат от студ в своите друпи). Не искаме и да делим парите на Ротшилд. Искаме да уредим нещата, така че всеки човек, роден на тази земя, първо ще се научи на някаква полезна работа и второ, че ще може да я върши, без да иска разрешение от някакъв собственик и без да дава лъвския пай от целия си труд на хора, които са заграбили земята и машините.

Икономическите идеи на анархокомунистите

Анархокомунизъмът предполага равенство и отхвърляне на социалната йерархия и различията, произтичащи от неравномерното разпределение на богатствата. Това предполага също така премахване на частната собственост и стокото-паричните отношения. На тяхно място идва колективното производство и разпределение на богатствата чрез доброволно сдружаване. При анархистическия комунизъм вече

Репресииите в Беларус

Измина почти година от началото на протестите в Беларус, предизвикани от фалшифицираните избори. Много другари са зад решетките, други бяха принудени да емигрират. Откритата дейност е затруднена не само за анархистите, но и за всички дисидентски групи и асоциации.

Репресииите срещу анархисти и антифашисти

Още четирима анархисти са арестувани по обвинения за участие в протестите през август-септември миналата година. **Александър Белов** и **Евгений Рубашко** са задържани на 29 юли за 10 дни. Те са принудени с побой да направят самопризнания и да предадат паролите за устройствата си. Съквартирантът на Евгений е арестуван за 14 дни за възпрепятстване на органите на реда и по-късно депортиран от Беларус със 7-годишна забрана за влизане в страната. Двама анархисти с едно и също име – **Артъм Соловей** – са задържани на 4 август. И двамата по-късно са обвинени в грубо нарушаване на обществе-

ния ред по време на протестите. На 4 и 11 август полицията обисква повече от 10 апартамента и задържа под стража за 10-15 дни 9 активисти за възпрепятстване на органите на реда. Един от тях, **Илия Сенко**, е задържан за още 15 дни за това, че е отказал да свидетелства срещу себе си. Жилището му е претърсено два пъти този месец. Освободен е на 3 септември. Антифашистът от Брест **Денис Жук** е осъден на четири години затвор за участие в масови безредици. Анархистите са подлагани на тормоз и в затвора. **Микута Емелянау** и **Артъм Соловей** са вкарани в карцер за 7 дни. Антифашистът **Игор Бансер** прекарва 30 дни в карцера. Всеки от тях носи специална значка, показваща, че е склонен към екстремизъм и че трябва да бъде зорко следен от охраната. Антифашистите **Тимур** и **Тамаз Пипий** съобщават, че не са получавали поща след присъдата. Повдигнати са окончателните обвинения срещу анархистите партизани **Ихар Алиневич**, **Дмитрий Дубовски**, **Дмитрий Резанович** и **Сергей Романов** и

делата им започват да се гледат. Обвиненията не са известни, защото адвокатите им са подписали споразумения с клауза за неразпространяване на информация. Съдебният процес се очаква да започне до няколко месеца.

Репресииите като цяло

През август гържавата приключи репресиите срещу независими меди, правозащитни и други неправителствени организации. Към момента всички НПО са закрити или в процес на закриване. В нашия списък със задържани и преследвани протестиращи вече има повече от 1000 души. Най-големият скандал в момента е, че беларуските власти водят иракчани и други мигранти в страната и им помагат да прекосяват европейските граници, поради което Литва, Латвия и Полша започват изграждането на телена ограда по границата. Част от мигрантите са блокирани в неутралната зона, защото нито белоруските, нито европейските граничари им позволяват да продължат напред или да се върнат назад.

Съобщава се за продължаващи изтезания в арестите – лишаване от съд, тровене с хлор по пога на кишите. В затворите положението не е по-различно. Адвокати не са допускани до клиентите си със седмичи, близките им са подлагани на тормоз. Когато осъдените се опитват да обжалват, присъдите им често стават по-тежки.

Съдебните процеси срещу „опасни за режима“ политици се провеждат при закрити врати. Няколко политически затворници са освободени този месец, след като подписват молба за помилване. Работещи в гържавни предприятия съобщават за масови уволнения на хора, участвали по някакъв начин в протестите. Семейства на протестиращи се проверяват „за контрол на децата“.

Само през август по политически обвинения са осъдени 136 души.

Какво се случва с протестите?

Повечето хора вече се страхуват да излизат на улични про-

тести, дейността е сведена до символични действия по кварталите. Много се разчита на международния натиск върху режима – отмяна на спортни събития, забрана на Беларус да участва в Евровизия, санкции срещу близки до режима фирми. Специални екипи работят с гържавни служители от различни институции, които желаят промяна, или се опитват да убедият всички работници и да ги подготвят за национална стачка.

Опозицията обяви *План за победа*, който предлага хората, които не подкрепят режима, да се регистрират като протестиращи, готови да действат, и да съобщават за своите действия. Инициаторите се надяват да привлекат хора от всички сфери на живота в групи по интереси, умения или местоработата.

Група, наречена КиберПартизани, пое отговорност за няколко хакерски атаки срещу имейли, уебсайтове и сървъри на слуги на режима. Те изнесоха лични данни на ченгета и агенти на КГБ, видеозаписи от арести и други материали. ■

abc-belarus.org

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

Що е анархокомунизъм?

» » » продължава от страница 4

няма гържавна и частна собственост. Всеки човек или група хора ще може свободно да дава своя принос за производството и да задоволява своите нужди по свой собствен избор. Очевидно системите за производство и разпределение ще бъдат организирани от участниците в съответните процеси, при което: *Дори един човек да бъде обиден, сдружението ще стане за него зло и ще изгуби смисъла на своето съществуване. Тогава той ще има правото да го напусне и да се разбунтува срещу законите, които му налага.*

Премахването на системата на наемния труд е основен икономически принцип на анархокомунизма. В среда, в която продуктите на труда се разпределят според индивидуалните нужди, хората ще бъдат свободни да участват във всичко, което пожелаят. Разбира се, че при такива условия хората ще имат реална възможност да се осъществяват в максимална степен и вече няма да им се налага да вършат работа, за която нямат нито желание, нито способности. Анархокомунистите твърдят, че не е възможно да се измери точно личният принос на всеки в икономиката, защото цялото богат-

ство, всички продукти са плод на колективния труд на цялото общество и на всички поколения. Няма как да се определи точната стойност на произведеното всеки ден от един заводски работник, без да се отчете транспортът, храната, водата, жилището, отгдиха, нивото на механизация, разположението на духа и всичко останало, вложено по някакъв начин в производството. Трябва да се вземат предвид огромен брой външни фактори и тяхното отражение във времето върху нивото на работната сила в момента, което не само е непрактично, но е практически ненужно.

Според анархокомунистите всяка икономическа система, основана на наеман труд и частна собственост, е противна и затова изисква гържавен апарат за принуда, налагане на правото на собственост и подгържане на неравностойните икономически отношения – неизбежен резултат от разликите в заплащането и собствеността. Те също така твърдят, че пазарите и валутните системи изкуствено разделят труда на категории, като се опитват да регулират производството, потреблението и разпределението по измислени показатели. Те са убедени, че па-

рите пречат на хората да се ползват от плодовете на своя собствен труд, като ограничават потреблението с цени и заплати. За анархокомунистите производството трябва да бъде въпрос за качество, а потреблението и разпределението да произтичат от индивидуалните нужди на всеки човек и екологичните изисквания, а не от напратени зависимости от произволно определени „стойности“ и коефициенти на труда и услугите на други хора. Тази организация на икономиката е много по-логична и издържана от чисто научна гледна точка, защото потреблението и производството са равни като отношение, а не като измислени от пръстите абсолютни стойности, каквито – както вече показahme – е невъзможно да се изчислят. Всеки потребява на 100% („според нуждите“), всеки произвежда на 100% („според възможностите“) и всички имат достъп до всичко („свобода, равенство, взаимопомощ“), тоест са обхванати 100% от потенциалните потребители. Съотношението винаги е 1 : 1, което е не само справедливо, но и точно. Отделният човек е единственото точно измерило за това какво може, какво иска, какво иска да може и може да иска във всеки един момент.

Свободният човек отговаря за първите два 100% от тази организация, докато обществото от свободни хора отговаря за последните 100% – пълният и равен достъп. Всякакви моментни и локални плюсове и минуси се изглаждат толкова по-добре, колкото повече хора участват в такава система и колкото по-гъло тя работи. Това е и смисълът на принципа, че „комунизмът не може да бъде построен в една махала“.

Дали човекът трябва да бъде такова мерило, дали е „лош“ или „добър“ по природа, е идиотски спор. Просто по-добра „машина“ няма, а щом няма, значи няма и как да се определи иначе. Това разбираме всеки ден с новите разкрития на науката. Едно тригодишно дете има близо сто милиарда неврона, свързани с около 1 квадрион връзки (синапси), които могат да обменят информация всяка хилядна от секундата – хиляда квадриона – хиляда петабита – в секунда са необходими за една „снимка“ на състоянието на една единствена такава информационна машина (без „механиката“ – мишици, зъби и пр.). Тя е създадена с цел да просъществува и да се възпроизвежда и вече милиони години е доказала, че си върши работата. Да, човек наистина звучи гордо, а гнешното

обществено устройство кара този великолепен „естествен интелект“ да рови в кофите за боклук. Анархизмът поставя човека в центъра, не защото е просълзен от великото творение на природата, а защото там му е мястото. Всеки, който твърди, че с някакво сметало може да каже какво може и какво му трябва във всеки един момент – да не говорим за 7 милиарда такива творения, – не е наясно с материята. Неслучайно все повече сериозни съвременни учени обръщат внимание на анархическите идеи като синтез на красота и точност – *задоволяват артистичния си вкус*, по думите на класика, също учен от световна величина. Точните науки са влюбени точно в този „хаос“ – статистиката, теорията на вероятностите и големите числа са гръбнакът на съвременното знание. Също така неслучайно, при всеки сериозен съвременен статистически анализ се вижда, че сметката на капитала и йерархията не излиза, както и да я въртят и сучат. На техния хляб има една идеално изпечена троха отгоре, а всичко останало е класаво, недовтасало, че и мухлясало. Такъв хлябар да ходи да пасе памките. ■

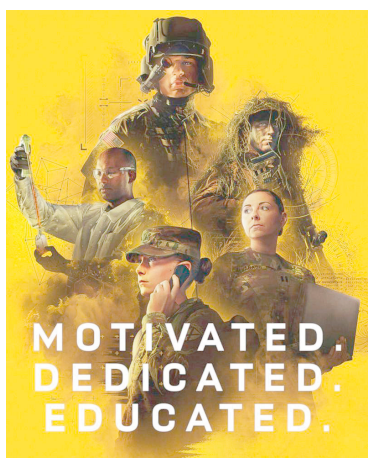
(следва)
Свободна мисъл

Победата на талибаните в глобален контекст

» » продължава от страница 1

те черти на религиозния фундаментализъм, патриархата и йерархията. И все пак е поразително как завесата се вдигна и лъсна цялата истина за несравнимата мощ на американската военщина: двадесет години пропилени пари, младост и кръв.

Аз съм ветеран от окупацията на Афганистан. Всичко, което разказвам, е от моя десетгодишен личен опит на имперски пехотинец.

Станах военен заради всичко, което гледаме по рекламите за набирање на военнослужещи. Като анализатор и погодицер от разузнаването ръководех различни формирования, командвах войници. Натрупах опит във въздушното наблюдение и разузнаване и бях привлечен от големите компании, изпълняващи военни поръчки. Работих в ЛЗ, Боинг и Локхийд Мартин. Повече от три години обучавах подразделения в САЩ и Афганистан. В Афганистан бях три пъти на работа за тези компании. Бях в оперативния екип, управляващ една от най-големите бази в Южен Афганистан.

Видях с очите си как основната цел на американските антитерористични операции беше да създават пазари за американски военни технологии и продукти и да осигуряват ресурси за империята на САЩ. В продължение на 20 години давахме пари и оръжие на местни главатари, за да не атакуват нашите сили. Давахме зелена светлина на техните ескадрони на смъртта, които наричахме афганистанска полиция. Работех на най-високите нива и виждах как висши офицери и млади войници грапаха да трупат точки в автобиографиите си с надеждата да станат наемници на компаниите и агенциите, които въртяха цялата игра. Генералите направиха кариера в тези компании, в Пентагона и в разузнаването. Във всичките ни 800 военни бази от Сирия и Ирак до Йемен и из цяла Африка не знам за нито една военна мисия, чиято главна цел да е била поддържане на мир и стабилност.

Участвах в това твърде дълго и искам да понеса отговорността, въпреки че знам, че няма начин наистина да го поправа.

Едва след смъртта на един от моите войници започнах да виждам нещата в дълбочина. Страдах от типичните психически травми на ветераните – пиене и наркотици, скъсани връзки с близките, депресия, самоубийствени наклонности. Потърсих помощ. Включих се в организацията *Ветерани от Ирак срещу войната* и се свързах с настоящи и бивши военнослужещи, борещи се с американския империализъм. С информация от горещата линия за правата на ветераните успях да се отърва от запаса. Постепенно се политизирах, научих за милитаризма, империализма, колониализма и расизма.

Днес окупацията приключи и цяло поколение американски ветерани от войните се пита за какво беше всичко това. Мога само да ги попитам защо им трябваше толкова време, за да си зададат този въпрос. Той щеше да ни избоде очите, навсякъде, през цялото време.

Докато бях в Афганистан, никога не сме контролирали територия извън нашите бази, защото заграждения обаче врагът често проникваше. Талибаните провеждаха успешно своята съпротива в продължение на двадесет години. Имаха правителство в сянка, събираха данъци, уреждаха социални, културни и икономически спорове, маневрираха, превземаха територии и времето работеше за тях.

Защо талибаните успяха да изкачат окупацията и да си възвърнат властта толкова лесно?

Те се възползваха от племенните и етническите структу-

ри в Афганистан, сложна мрежа от феодални зависимости, социални и културни връзки, които силите на САЩ и НАТО така и не успяха да разберат. Афганистан, подобно на други национални държави от бившата Британска империя, е създаден без оглед на етническата и религиозната демография. Резултатът е население от пуцуни, таджики, хазари, узбеки, аймаки, туркмени и белуджи – групи с широк спектър от култури и практики. За някои от тях беше лесно да се съюзават с НАТО, други бяха категорично против.

Талибаните бяха почти цяло пуцуни – доминиращата етническа група в Афганистан, 40–50% от населението. Народът пуцу живее от двете страни на границата с Пакистан и в южната част на страната. Техните социални връзки и традиции се простират отвъд колониалните граници на страната, което улеснява придвижването им между безопасни убежища в Пакистан през пролуки в военния контрол на НАТО.

Когато се замисля колко пъти виждахме с очите си защо войната е безсмислена, си спомням за летището в Кандахар – база, в която живеят поне 22 000 войници, служители и цивилни. Там разбрах, че командващият на териториите на талибаните е девер на генерал от афганистанските военновъздушни сили. Като се има предвид колко са важни племенните и семейните връзки в културата на пуцу, беше очевидно, че лоялността на генерала към правителството, под-

крепено от НАТО, никога няма да има предимство пред родата. Връзките между тези двамата военачалници, дори официално да командват враждуващи сили, гарантират, че нито един от тях няма да се стреми да победи другия. Много пъти съм бил свидетел на такива връзки между предполагаеми врагове – от контактите ми с обикновени граждани до тогавашния афганистански президент Хамид Карзай.

Талибаните се грижеха за населението. Легитимността им се корени в способността им да осигуряват закрила и религиозно ръководство, предшествало американското нашествие с го-

градят доверие и уважение. Постоянно се появяваха нови чести и нови хора, които хабер си нямаша какво е ставало до момента. Тази липса на уважение към местните хора изигра огромна роля за съпротивата – през 2012 г. над 14% от всички жертви бяха при нападения на афганистански правителствени сили срещу силите на НАТО.

В крайна сметка талибаните надделяха, защото разбраха, че борбата срещу колониалната окупация е война на изтощение, в която трябва да издържиш, за да победиш. В продължение на двадесет години те избличаваха корумпираното правителство, подкрепено от НАТО,

дини. Техните молли уреждат социални, културни и икономически спорове в районите под техен контрол. Събираха данъци и контролираха земеделието през цялата война. С жестоко насилие успяха да завземат дори територии, които не са били техни преди войната.

Американската окупация не успя да отслаби съпротивата

като поддържаша йерархичните властови структури, които бяха създали преди нашествието на САЩ.

Фундаментализмът на талибаните не беше решаващ фактор за техния успех. Империята се разпадат от техните граници навътре: изтеглянето на САЩ от Афганистан е част от по-мощен процес, в който

на талибаните в продължение на двадесет години, защото голямата част от населението винаги е считала окупационните сили за нашественици. Война срещу цели народи не се печели само с бомби и куршуми. Към това трябва да прибавим и безочливия егоизъм и корупция на правителството и военните, подкрепяни от САЩ. Мотивирани главно от лична изгода, силите на НАТО се сражаваха като счетоводители – интересуваше ги само колко проекти „са осъществени“, колко пари са похарчени или спестени, колко са жертвите. Техните назначения в страната бяха сравнително краткосрочни – идваха и си заминаваха, без да из-

геополитическото влияние на САЩ ерозира по целия свят. Китайската държава може да спечели власт в региона; борбата за надмощие между Индия и Пакистан също може да ескалира. Въпросът е какво ще последва – в Афганистан и по света.

В този момент от историята, в основите на американската империя виждам нарастващо консервативно движение с много идеи и политики, в които е залегнал същият религиозен фундаментализъм, патриархат и йерархия, с които характеризират талибаните. В десницата битуват същите мракобеснически схващания за жените, половите малцинства,

» » продължава на страница 7

Летището в Кандахар

Победата на талибаните в глобален контекст

» » продължава от страница 6

мигрантите и всеки, който се смята за чужд.

В САЩ авторитарната десница разпространява мита за посрамения американски мъж – мит за подмяна, феминизация, поражение, загуба на контрол и власт. Те развиват тази митология от години и поражението в Афганистан само ще налее масло в огъня. Насилието и омразата, които виждаме по улиците през години на фашистка мобилизация, са типични за една нация, упоена с лъжите за една изгубена война. „Патриотите“ и „Гордите момчета“ с нашивките на десницата не са далеч от ескадроните на смъртта на талибанския фундаментализъм.

Либералите също играят по свирката на имперската военна машина. По отношение на милитаризма и полицейщината те вървят в крак с фашистката десница. Зад привидната си „прогресивност“ те не правят нищо, за да живеем наистина по-спокойно. Показателно е, че двама президенти републиканци и двама демократи водиха тази война. Едни след други управляващите разширяват правомощията на изпълнителната власт, а бюджетите за отбрана и охрана през последните две десетилетия изпизват – и проливат – нашата кръв.

САЩ харчат трилиони долари за оръжия и много от него попада в ръцете на талибаните и Ислямска държава; друго се връща и се използва срещу хора от Северна Америка, особено срещу цветнокожите и коренното население. Пролетариите, които подпалиха полицейски участъци и водиха улични битки по време

на съвсем скорошните бунтове, бяха изправени срещу същите сили, стратегии, тактики и манипулации, които бяха разработени за полицията в Афганистан.

За цяло едно поколение до днес глобалната война „срещу терора“, която започна в Афганистан, се превърна в машина за пари. Хора, които не са помисляли барут, се издокарваха с маркова екипировка, за да задоволят болните си амбиции да бъдат част от милитаристичната култура. Огромна част от населението се зарази с токсичния мъжки култ към патриотизма и национализма. Днес тази бутатория рухна и виждам как обликът на това поколение – изграден около неговата войнственост и участие във войните – се разпада. Либералите, както винаги, ще обвиняват

консерваторите и обратно, докато обществото продължава да се поляризира и двете страни предават бъдещето си на различни марки авторитаризъм с надеждата да запазят илюзията за стабилност.

Победата на талибаните показва, че американската империя е пясъчна кула, която скоро ще се срути. Тя е способна на страшни жестокости с най-големите технически достижения на човечеството, но въпреки това е колос на глинени крака, неспособен да завладее сърцата и умовете на хората, независимо от силата или продължителността на окупацията.

„Островът на костенурките“ (така северноамериканските индианци наричат континента в своя фолклор – б. пр.) вече 500 години се съпротивлява срещу окупацията. Трябва да е ясно, че и ние ще победим, независимо след колко години. Последните от Афганистан не се изчерпват само с поражението на един корумпиран и омразен марionетен режим, те ще отекват години наред на много места в тази разпадаща се империя.

Цяло поколение хора с опит на бойното поле се простихме болезнено със заблудите си за нашето участие в империалистическото господство. Вече започваме да влагаме своите знания и опит обратно в общностите, които се борят за реално освобождение.

Какво ще последва? Ако победата на талибаните в Афганистан е някакъв пример, американската империя върви към репресивен фундаментализъм или национализъм. Трябва да помислим как да се борим с господстващия ред, така че да не дойдат на негово място родните талибани, когато се сринат по един или друг начин.

Нашите врагове, враговете на желаното от нас бъдеще също привличат недоволни и разочаровани ветерани от окупацията. Гневът им, вкоренен в гореспоменатия срам, се излива по-скоро в насилие, отколкото в солидарност. Те вече направиха опит за преврат в името на авторитарните си възжеления. Събитията в Афганистан ще ги мотивират допълнително. Можем да очакваме бивши войници,

командоси и наемници да се мобилизират срещу „вътрешния враг“ и да извършат отделни терористични актове. Срещу това ще бъдем изправени.

Изменението на климата, политическата поляризация, икономическата криза, разпадането на американската империя и настъпващите социални вълнения не са изолирани явления, а общо предизвикателство от взаимосвързани трусове. Можем да черпим вдъхновение от пораженията на нашите противници в правителството на САЩ и да се учим от успехите на онези, които им се съпротивляват навсякъде, като същевременно оставаме твърди противници на всички форми на потисничество. Сърцето ми се къса за афганистанския народ, който вече поколения наред преживява ужасите на войната. Това е земя с наследство и разнообразно население от хора, които многократно са побеждавали най-мощните империи в историята на света. Надявам се, че ще намерят сили да продължат напред и в крайна сметка да постигнат истинско освобождение, истинска сигурност. Надявам се, че онези от нас в САЩ, които се считат за част от едно международно движение, ще намерят сили да направят всичко необходимо в сърцето на тази империя на злото, за да изградят новия свят в руините на стария.

Сега е моментът да се вслушаме в афганистанския народ, да подкрепим бежанците и организациите за помощ и да се противопоставим на отговорните за катастрофата през последните двадесет години – да отворим сърцата си за нови възможности и нови потенциални съратници – да развием умения и мислене, които ще ни пазят от дебелните опасности, докато вървим напред в неизвестното. ■

crimethinc.com
превод и редакция:
Ицо и Златко

Неолиберализмът и „Виетнамския модел“

КОЙ ВСЪЩНОСТ СПЕЧЕЛИ ВОЙНАТА ВЪВ ВИЕТНАМ?

Войната във Виетнам започва на 8 март 1965 г. и завършва официално през април 1975 г.

Днес, 47 години по-късно Виетнам е доведен до просияшка тояга. Правителството в Ханой е марионетка на САЩ. Страната е нов снабдител на евтина работна ръка за глобалната икономика. Неолиберализмът възтържествува.

Горчива ирония – Виетнам, жертва на военните престъпления на САЩ, стана верен военен съюзник на Вашингтон в Завоя към Азия, насочен срещу Китай.

Администрацията на Тръмп притискаше Северна Корея да възприеме „Виетнамския модел“ като условие за „нормализирането“ и вдигането на икономическите санкции.

„Виетнамският модел“ обаче не е решение за Северна Корея.

Минималната надница във Виетнамската промишленост за износ е от рода на 20 цента на час. Голяма част от здравеопазването е приватизирана. Бюджетът за образование е орязан тотално. Цари мизерия.

През 1994 г., след вдигането на санкциите на САЩ проведох проучване на място във Виетнам с подкрепата на виетнамското министерство на земе-

делието. Това ми даде възможност да посетя и да разговарям с хората в селските райони на север и на юг.

На 30 април 1975 г. войната във Виетнам завършва с превземането на Сайгон от силите на Комунистическата партия и капитулацията на генерал Дуон Ван Мин и неговия кабинет в президентския дворец. Докато войниците от Виетнамската народна армия влизат триумфално в Сайгон, служителите на САЩ и последните морски пехотинци трескаво се евакуират от покрива на американското посолство. Днес все още няма отговор на основния въпрос: кой спечели войната във Виетнам?

Виетнам така и не получава репарации от САЩ за огромните жертви и разрушения, но на споразумение, подписано в Париж през 1993 г., се съгласява да плаща дълговете на сваления сайгонски режим на генерал Тиуо. В много отношения това споразумение практически загължава Виетнам да плати компенсаци на Вашингтон за разходите по войната.

Нещо повече, започването на мащабни макроикономически реформи под надзора на Международния валутен фонд (МВФ)

и Световната банка е друго условие за вдигането на ембаргото на САЩ. Тези пазарни реформи днес са официална доктрина на Комунистическата партия. С нормализирането на дипломатическите отношения с Вашингтон през 1994 г. споменаването на жестоката роля на Америка във войната все повече се счита за неуместно. Не е голяма изненада решението на Ханой да приглуши честванията на годишнината от падането на Сайгон, за да не обиди някогашния си противник. Ръководството на Комунистическата партия от известно време дори подчертава *историческата роля* на Съединените щати за освобождението на Виетнам от режима на Виши и японската окупация през Втората световна война.

На 2 септември 1945 г., на обявяването на независимостта на площад Ба Дин в Ханой и основаването на Виетнамската демократична република американски агенти от Отдела за стратегическо обслужване (предшественика на днешното ЦРУ) се нареждат до Хо Ши Мин. Вашингтон наистина снабдява съпротивата на Виет Мин с оръжие и оказва символична финансова подкрепа, но тази

стратегия има за цел предимно да отслаби Япония в последната фаза на Втората световна война, без да ангажира сериозни сухопътни войски на САЩ.

За разлика от приглушената атмосфера на честването на края на войната във Виетнам, 50-ата годишнина от независимостта е отбелязана подобаващо с редица тържествени церемонии и мероприятия, започващи от септември и продължаващи до края на китайската Нова година.

Виетнам плаща репарации

Преди „нормализирането“ на отношенията с Вашингтон Ханой е принуден да плати сметката за несъбираемите дългове, натрупани от подкрепения от САЩ сайгонски режим. На конференцията на донорите в Париж през ноември 1993 г. близо 2 милиарда долара са щедро обещани като заеми и помощи в подкрепа на пазарните реформи във Виетнам.

Веднага след конференцията обаче се провежда тайна среща под егидата на Парижкия клуб. На нея присъстват представители на западни правителства. От виетнамска страна г-р Нгуен Шян Оан, икономически съ-

ветник на министър-председателя, играе ключова роля в преговорите. Д-р Оан, бивш служител на МВФ, е министър на финансите и по-късно временно изпълняващ длъжността министър-председател във военното правителство на генерал Дуон Ван Мин, доведено на власт от САЩ през 1963 г. след атенцията срещу президента Нго Дин Дием и неговия брат. Д-р Оан, макар формално да преговаря от името на правителството на Комунистическата партия, реално изпълнява исканията на западните кредитори.

Подписаното (оповестено) споразумение с МВФ е до голяма степен символично. Сумата не е значителна: Ханой е задължен да изплати на МВФ 140 милиона долара (дължими от сваления сайгонски режим) като условие за получаването на нови заеми. Япония и Франция – бившите колониален владетел на Виетнам през периода на Виши – сформират така наречения комитет *Прители на Виетнам*, който дава назаем на Ханой парите, които трябва да изплати на МВФ.

Значителното уреждане на разсрочването на двустранните задължения (със сайгонския

» » » продължава на страница 9

БЕЗ ГРАНИЦИ

Незападните анархизми

ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА ГЛОБАЛНИЯ КОНТЕКСТ

Бъдещето на анархизма трябва да се оценява в глобален контекст. Всеки опит то да се разглежда на местно ниво ще даде изкривен резултат. Пречките пред анархизма са в основата си глобални. Местните условия определят единствено тяхната специфика.

Сам Мба

За днешните реакционери ние сме революционери, но за утрешните революционери нашите дела ще бъдат дела на консерватори.

Рикардо Флорес Магон

Въведение

Целта на това изследване е да помогне на днешните анархистки и антиавторитарни движения да преосмислят на глобално ниво историята и теорията на анархизма от първата вълна и да преоценят тяхното значение за продължаващия анархистически проект. Вече е крайно необходимо е да се обърне внимание на своеобразието и дейността на движенията сред *народите без история*, за да се разбере добре цялата сложност и взаимосвързаност на анархизма като световно движение. Това е така, защото ис-

ториографията на анархизма досега разглежда почти изцяло движенията, свързани с народите на Запада и Севера, докато движенията сред народите на Изтока и Юга до голяма степен се пренебрегват. Така се създава впечатление, че анархистките движения възникват предимно в контекста на по-привлекателните страни. Всъщност анархизмът е движение *предимно* на най-експлоатираните региони и народи по света. Това, че в голямата част от достъпната анархистическа литература не се разказва тази история, не се дължи непременно на някакво злонамерено пренебрежение към западните анархистки движения, а по-скоро на факта, че дори в радикалните издания вековете вкоренен евроцентризъм не са преодолен окончателно. От известно време има промяна – през последното десетилетие се направиха опити за по-подробно преразглеждане на тази история в отделни западни страни и региони, с творби като *Анархизмът в китайската революция* на Ариф Дирлик, *Африканският анархизъм* на Сам Мба и *Кубинският анархизъм* на Франк Фернандес.

Това изследване върви по стъпките на тази скорошна традиция и поема по сравни-

телно неутърканата пътека на систематичното оценяване, сравняване и синтезиране на изводите от всички тези изследвания, като добавя свои проучвания, за да разработи едно глобално разбиране за анархизма и неговата история. Ще започнем с пояснението какво точно разбираме под *западен анархизъм*. Ако се върнем към споровете в Първия Интернационал, става ясно, че това понятие е неуместно, защото е точно обратното – анархизмът винаги е вземал повече от Изтока и Юга, отколкото от Запада и Севера. Както отбелязва Едуард Кребс, *Маркс (и Енгелс) виждаха в идеите и поведението на Бакунин нещо типично руско*, докато *Бакунин изразяваше своите опасения, че социалната революция ще се характеризира с „пангерманизъм“ и „държавничество“*. Това кара някои да характеризират спора предимно като различия между западния и източния вариант на социализма – единият, белязан с изначална отдаденост на реда, а другият – с изначална отдаденост на свободата. В този смисъл анархизмът може да се разбира като *източно* схващане за социализма, а не като изцяло западна традиция в обичайния смисъл на понятието. Също така не бива да се за-

бравят яростните спорове, довели впоследствие до разрива между народите от по-развитите държави Англия и Германия и по-слабо развитите, донякъде периферни Испания, Италия и други. Този разрив е предизвикан от реални различия от материален характер, но се задълбочава предимно по идеологическа линия – северните англосаксонски народи застават предимно на страната на Карл Маркс, докато южните романски народи застават на страната на Михаил Бакунин. Както в смисъла на противопоставянето Изток-Запад, така и в този на противопоставянето Север-Юг, анархизмът често е присъърце на най-потиснатите народи, особено в обществата, чийто предимно феодален характер не позволява на тези народи *да пишат история* в марксовия смисъл. Това до голяма степен обяснява защо анархизмът набира такава популярност в цяла Латинска Америка и защо емигрантите анархисти от романските народи на Европа са посрещани така добре във всяка от многото страни, където се опитват да разпространяват анархистическите възгледи.

Затова тук не използвам понятието *западен* по отноше-

ние на *действителната* история на анархизма, а по отношение на начина, по който се създава *образът* на анархизма през различните обективи на марксизма, капитализма, евроцентризма и колониализма, за да се схваща като такъв. Ние познаваме този изкривен образ, изваден от контекста и историята, създаден предимно от научни работници, пишещи в контекста на основните страни от Запада: Англия, Германия, Франция, Италия, Испания, Канада, Съединените щати, Австралия и Нова Зеландия. Тъй като до 1990-те години практически няма реално оспорване на евроцентричното разбиране за анархизма, в огромната си част достъпната литература, претендираща за „общ преглед“ на анархизма, внушава на читателя, че анархизмът е съществувал само в този контекст и рядко – ако изобщо – извън него. Така широко разпространеното схващане за анархизма е свързаното със Запада, въпреки неговите корени от Изтока: Кропоткин, Бакунин, Годуин, Щирнер и Голдман от първата вълна на анархизма; Мелцер, Чомски, Зързан и Букчин от втората и третата вълна. Рядко се споменават дори мимохо-

» » » продължава на страница 9

Неолиберализмът и „Вьетнамския модел“

» » продължава от страница 8

режим) обаче не е оповестено. Именно това тайно споразумение (под егидата на Парижкия клуб) в крайна сметка е решаващо за съгласието на Вашингтон да вдигне ембаргото и да нормализира дипломатическите отношения. То също така е решаващо за предоставянето на заемите, обещани на конференцията на донорите през 1993 г., което предава Виетнам в разпореждане на японските и западните кредитори. Така двадесет години след войната Виетнам се прощава със своя икономически суверенитет.

Като признава напълно легитимността на тези дългове, Ханой се съгласява да върне заеми, с които е финансирана войната на САЩ. Нещо повече – правителството на Во Ван Кует приема също така да спазва напълно обичайните условия (обезценка на валутата, либерализиране на търговията, приватизация и пр.) на спонсорираната от МВФ програма за структурни реформи.

Тези реформи, започнали в средата на 1980-те години под надзора на МВФ и Световната банка, довеждат на опустошената от войната страна период на нова икономическа и со-

циална разруха. Инфлацията е резултат от неколкостранните обезценки на валутата по времето на сайгонския режим, започнали през 1973, годината след изтеглянето на американските войски. Днес Виетнам отново е зает с доларови банкноти, практически заменили вьетнамските донги. Галопиращата инфлация е докарала реалните доходи до отчайващо ниски нива.

Реформите на свой ред намаляват драстично производствения капацитет. Повече от 5000 от общо 12 300 гържавни предприятия са закрити или доведени до фалит. Кредитните кооперативи са премахнати, всички средносрочни и дългосрочни кредити за промишлеността и земеделието са замразени. Предоставят се само краткосрочни кредити с годишна лихва от 35% (1994 г.).

Освен това споразумението с МВФ забранява на гържавата да оказва бюджетна подкрепа както на гържавните предприятия, така и на зараждащия се частен сектор.

Прикритата цел на реформите е дестабилизиране на промишлената база на Виетнам. Тежката промишленост, нефтохимията, добивът на природни ресурси, производството на цимент и стомана се реорганизируют и поемат от чуждия капитал. Най-ценните гържавни активи се прехвърлят, за да се засили и съхрани неговата промишлена база или за да се развие капиталистическа икономика, притежавана и контролирана от местни частници.

В процеса на преструктуриране на икономиката са уволнени над милион работници и над 20 000 гържавни служители

(повечето от които са здравни работници и учители). На места върлува глад, поразил най-малко една четвърт от населението на страната. Гладът не засяга само районите с недостиг на храна. В делтата на Меконг, оружището на Виетнам, 25% от възрастното население консумира по-малко от 1800 калории на ден. В градовете инфлацията и премахването на субсидиите и контролираните цени водят до стремглаво поскупване на ориза и други основни храни.

Реформите налагат драстично оръязване на социалните програми. С въвеждането на училищните такси 750 хиляди деца напускат образователната система за броени години (1987–90). Поликлиниките и болниците са съципани, избухват епидемии от заразни болести – малария, туберкулоза и дизентерия, – признати както от министерството на здравеопазването, така и от донорите. Проучване на Световната здравна организация потвърждава, че броят на смъртните случаи от малария е нараснал трикратно през първите четири години на реформите, успоредно със съципването на здравеопазването и рязкото поскупване на лекарствата

против малария. Държавата (по указанията на международната общност на донорите) прекратява бюджетната подкрепа за снабдяването и поддръжката на медицинска апаратура, което на практика парализира цялата система на общественото здравеопазване. Реалните заплати на медицинския персонал и условията на работа рязко се влошават: месечната заплата на лекар в окръжна болница пада до 15 долара.

Макар да побеждава САЩ на бойното поле, две десетилетия по-късно Виетнам безропотно предава своя икономически суверенитет на бившия си противник.

Без Ейджънт Ориндж, без напалм, сачмени бомби и отровни химикали започва нов етап на икономическа и социална разруха. Постигнатото с борба през годините и възделенията на цял един народ са зачеркнати и заличени с един подпис.

Условията на дълговете и структурните реформи под надзора на международните кредитори след края на войната са също толкова ефективно – и формално безкръвно – оръдие за реколонизация и довеждане на милиони хора до просияшка тояга. ■

Мишел Чосудовски

БЕЗ ГРАНИЦИ

Незападните анархизми

» » продължава от страница 8

дом такива значителни фигури от първата вълна като Шифу, Атабекян, Магон, Шугзо или Гласе. Подобна участ е отредена и на такива фигури от втората и третата вълна като Нараян, Мба и Фернандес – всички с незападен произход. Така създаденият образ на анархизма като западен за съжаление води до непреднамерен евроцентризъм, с който са пропуснати писанията на много теоретици и автори от втората и третата вълна. Техните произведения по-късно стават емблематични за това какво всъщност значи анархизъм за повечето хора, защото се печатат и препечатват, продават и препродават целогодишно на анархистките панаири на книгата, информационни центрове, книжарници и където ли не, цитират се и се анализират, сравняват се и се дискутират в читателски кръгове, академични изследвания, на срещи, купони, демонстрации, събрания и живи вериги. Този западен анархизъм определено се ползва с огромна почит в анархистките движения от втората и третата вълна и резултатът е, че голяма част от анархизма – от народна традиция сред най-експлоатираните в обществата по цял свят – се превърна в блудкава смесица от научно лю-

бопитство в елитните западни академични среди и кратко-трайна бунтарска фаза на младежта – нещо, което в крайна сметка винаги отшумява с възрастта.

Това изследване представя грубо разбиране с надеждата, че тази независна участ може да бъде преодоляна, защото анархизмът през първата четвърт на 20 век е най-голямото антисистемно движение в почти всички части на света, не само на Запад. Като се има предвид, че над три четвърти от световното население не живее на Запад, бързо става ясно също така, че анархизмът реално намира най-много последователи извън Запада, а не в него. Може да се каже, че анархизмът е не само движение от световен мащаб от самото си зараждане, но и че пак от самото си зараждане е предимно незападно движение. Тази проста истина беше потвърдена за пореден път с възхода на анархизма от втората вълна, от края на 1960-те до началото на 1970-те години в Индия, Аржентина, Мексико и Южна Африка. На свой ред анархизмът от третата вълна, набиращ популярност от края на 1990-те години досега, също я потвърждава отново с възрождените движения в Бразилия, Аржентина, Корея, Нигерия и други страни.

Значението на този конкретен очерк обаче е в критичното преразглеждане на първата глобална вълна на анархизма, за да се даде възможност на анархистите да мислят по-цялостно и по-ясно за смисъла на миналото и неговите дългосрочни последици за настоящето. Този опит за критика на тесногърдото схващане за западния анархизъм би следвало да помогне за едно по-точно разбиране на значението и потенциала на втората и третата вълна на анархизма, както днес, така и в бъдеще. Подобни бяха подбуждите за критиката на ленинизма и сталинизма след събитията от май 1968, въжновени предимно от анархисти, и след *Движението за демокрация* от края на 1970-те години в Китай – и двете с голям принос за разпространението на втората и третата вълна на анархизма по цял свят.

Когато подлагаме на критика нашето разбиране за миналото обаче има няколко момента, които винаги трябва да се имат предвид. При бърз прочит на историческия контекст, в който протичат тези вълни на анархизма, като че ли лесно се очертават няколко „исторически етапа“. Човек например може да остане с впечатлението, че първата вълна на анархизма замира по цял свят с възхода на болшевиките или че падението

на гържавния социализъм след 1989 г. е „ключовият“ фактор за завръщането на анархизма с третата вълна. Макар и двете да са донякъде верни, към изкушението да се систематизират и опростяват максимално световни социални движения, за да станат по-лесно смилаеми, трябва да се подхожда много внимателно и предпазливо, а най-често е добре да се избягва напълно. Това е така, защото е невъзможно да се вникне напълно в нюансите и сложността на хилядите социални движения, пулсирани през годините в незападните общества, през обектива на една-единствена всеобхватна теория. Дори при видно незначителни социални различия могат да направят подобни теории безполезни. Например, докато анархизмът е в упадък на много места по света след октомврийския преврат през 1917 г., в големи части от планетата именно в този момент той достига невиджан възход. В тези страни това се дължи до голяма степен на насищането с периодични издания с анархистична насоченост на местния език, което естествено означава, че анархизмът се превръща в основен филтър за едно алтернативно общо разбиране на характера на събитията по света. Иначе казано, дори съвсем лека разлика в ези-

ка и социалните условия между два региона на света опровергава твърдението за глобалното значение на идването на Ленин на власт. Друг пример е „азбучната истина“, че първобитният комунизъм „неизбежно“ отстъпва на феодализъм, следван по петите от капитализъм, социализъм и накрая – комунизъм. Ако това беше вярно, цялата история на африканските хибридни социалистически общества нямаше да съществува. Подобни опити да се извеждат общи исторически закони трябва да се избягват, за да се разбере значението на различията при създаването на цялото. Теодор Адорно правилно показва в своята *Диалектика на отрицанието*, че само с отрицание и разграничаване човек може да схване историческия процес в неговата цялост.

Истина е, че светът е обвързан на глобално ниво от няколко века и в резултат на това изникват множество привидни закономерности, но не бива да се забравя, че това обвързване също така протича напълно неравномерно, хаотично и непредсказуемо. Затова нещо вярно за един конкретен регион не е вярно за друг, а нещо вярно за конкретна страна в един регион често не е вярно за цяла друга част от региона. Затова об-

» » продължава на страница 10

Анархия, Анархизъм. Въпроси и отговори

» » » продължава от миналия брой

Повечето анархоколективисти обаче смятат, че с времето, увеличаването на производството и сплотеността на обществото, парите ще изчезнат. Всички са съгласни, че накрая обществото ще бъде устроено по комунистическия принцип *от всеки според способностите, на всеки според нуждите*. Спорът е само колко бързо ще стане това.

Анархокомунистите смятат, че след революция *е по-вероятно да се установи комунизъм – поне частично, – отколкото колективизъм*. Според тях преходът към комунизъм е задължителен, тъй като колективизмът започва с премахването на частната собственост *върху средствата за производство и веднага след това поема в обратна посока, като връща системата на заплащане според свършената работа, което означава връщане на неравенството* (Александър Беркман. *Що е анархизъм?*). Колкото по-бързо се премине към комунизъм, толкова по-малко вероятно е да се развият нови неравенства. Очевидно двете позиции не се различават особено и на практика нуждите на една социална революция и нивото на политическо

съзнание на хората, които въвеждат анархизма, ще определят коя система ще бъде приложена във всяка една област.

Синдикализмът е друга основна форма на социалния анархизъм. Анархосиндикалистите, подобно на другите синдикалисти, искат да изградят профсъюзно движение на анархистки начала. Затова те се застъпват за децентрализирани, федерирани съюзи, които използват пряко действие, за да извоюват реформи в условията на капитализъм, докато не станат достатъчно силни, за да го премахнат. В много отношения анархосиндикализмът може да се разглежда като нов вариант на анархоколективизма, който също подчертава колко е важно анархистите да работят вътре в работническото движение и да създават съюзи като първообраз на бъдещото свободно общество.

Така, дори в условията на капитализъм, анархосиндикалистите се стремят да създадат *свободни сдружения на свободни производители*. Те смятат, че тези сдружения биха послужили като *практическа школа по анархизъм*, и гледат много сериозно на казаното от Бакунин, че работническите организации трябва да създават

не само идеите, но и фактите на бъдещето в предреволюционния период.

Работническите организации трябва да създават не само идеите, но и фактите на бъдещето

Като социални анархисти, анархосиндикалистите са убедени, че *социалистически икономически строй не може да бъде създаден с държавни укази, а само със солидарното сътрудничество на работещите с ръце и ум във всеки един отрасъл на производството; тоест с поемането на управлението на всички съоръжения от самите производители в такава форма, че отделните групи, съоръжения и отрасли на промишлеността да бъдат независими членове на общия икономически организъм и систематично да произвеждат и разпределят*

продуктите в интерес на обществото въз основа на свободни взаимни споразумения (Рудолф Рокер. *Анархосиндикализъм*).

И тук, като всички социални анархисти, анархосиндикалистите виждат в колективната борба и организация, присъщи на съюзите, школа по анархизъм. По думите на Йожен Варлен (анархист, геец на Първия Интернационал, убит в края на Парижката Комуна) *съюзите имат огромното предимство да помагат на хората да свикнат с колективния живот и така ги подготвят за една по-мощна социална организация. Хората привикват не само да се погаждат и разбират, но и да се организират, да обсъждат и разсъждават от колективна гледна точка. Съюзите не само облекчават капиталистическата експлоатация и потисничество тук и сега, но също така създават естествените елементи на общественото устройство на бъдещето; те могат лесно да се преобразуват в сдружения на производители; те могат да направят, така че съставните части на обществото и организацията на производството да работят както трябва* (цитиран от Джулиан Арчър в *Първия Интернационал във Франция, 1864–1872*).

Разликата между синдикалистите и другите революционни социални анархисти е малка и е свързана основно с въпроса за анархосиндикалните съюзи. Анархоколективистите са съгласни, че изграждането на безвластнически съюзи е важно и че работата вътре в работническото движение е задължителна, за да се *развие и организира... обществената (и впоследствие антиполитическата) сила на работещите маси* (Бакунин). Анархокомунистите обикновено също признават важността на работата вътре в работническото движение, но по принцип считат, че синдикалните организации ще се създават от работниците в борбата и съответно смятат насърчаването на *духа на бунта* за по-важно от създаването на профсъюзи с надеждата работниците да се включат в тях (разбира се, анархосиндикалистите подкрепят подобна автономна борба и организация, така че различията не са големи). Анархокомунистите също така не отгават голямо значение на работното място и считат борбите там за също толкова важни, колкото останалите борби срещу йерархията и господството извън

» » » продължава на страница 11

БЕЗ ГРАНИЦИ

Незападните анархизми

» » » продължава от страница 9

щовалидните твърдения за историята лесно губят почва под краката си, когато бъдат подложени на критика. Тази критика е особено лесна при представителите на най-лошия вид такова детерминистично мислене. Например, както изтъква Сам Мба, много научни работници от марксистеското котило дори стигат дотам да твърдят, че колониализмът може да се счита за нещо „добро“, защото дал възможност на всички части на света да достигнат до капиталистическия „стадий“ на историята, „необходимо“ условие, разбира се, за културата на пролетариата. В това изследване нарочно съм избрал да насоча вниманието не само към приликите между различните региони, но също толкова и към отрицанието, разнородността и различите, именно за да избегна подобни абсурди на мнимата общовалидност. Тоест се опитвам да разкрия кое прави уникални анархизмите от различни западни страни, региони и области, кое ги доближава и как са обвързани помежду си. Надявам се, че с този избор съм допринесъл повече за бъдещето на глобалния анархистически проект, като съзнателно съм решил да не дефинирам историята на западните обще-

ства вместо тях. Оставям те сами да разказват за нея, като прокарвам връзки, където наистина има такива, и оставям противоречията да възникват свободно, където трябва. Правя го съзнателно и смятам, че това е подходът на един съратник.

Въпреки решението да не следвам някаква обща теория, съм решил да насоча вниманието предимно към един определен период – от края на 19 до края на първата четвърт на 20 век. Макар анархистите от втората и третата вълна обикновено да описват този период като времето на онава, което наричат „класически“ анархизъм, аз твърдя, че анархизмът *винаги* е бил децентрализирана и разнотипна традиция. Вместо да лепвам един етикет на целия период, съм избрал да насоча вниманието към първостепенното значение на противоречията и различите. Използвам понятието за „вълна“ като начин за разбиране на изгрезите и залезите в разпространението на анархизмите по света, а не за дефиниране на характера на самите анархизми. Макар привидно това да поставя времеви рамки на историческото развитие на едно идеологическо течение, което не протича непременно в такива рамки, моят подход в това отношение не е

свързан с определянето на времеви рамки, а с опровергаването и разграждането на образа на „класическия“ анархизъм като някакъв еднороден отделен „свят“ в какъвто и да било смисъл. Също така ни най-малко не намеквам, че вътре в самия Запад няма хора с произход от незападни общества, нито че тези хора никога не са участвали в анархистка дейност. Напротив, едно по-пълно изследване на незападните анархизми би следвало допълнително да проучи историята на анархизма сред коренното и цветнокожото население в границите на западните страни. Поставям си обаче определена цел да обърна внимание на значителното отражение на миграциите по света, особено за последвалите „идеологически присадки“ в развитието на анархизма – някои дори в границите на западните страни, особено Париж и Сан Франциско. Друга очаквана критика е за моето включване на Латинска Америка в контекста на това изследване и какво точно означава „Запада“ тук. На този въпрос отговарям, че с включването на Латинска Америка аз отричам, че регионът може да се схваща изцяло като част от „Запада“, просто защото повечето от населението в региона се идентифицират силно с културата на колонизаторите

или по-скоро може да се каже, че културата на колонизаторите ги идентифицира. Напротив, в традицията на Гийермо Бонфил Батая аз признавам „дълбокия“ контекст на културата на коренното население, в който са родени тези общества предимно от метиси, и трайното отражение което той е имал и продължава да има върху тези общества. Така Латинска Америка определено може да се счита за част от контекста на незападните общества. За целите на това изследване, което се опитва да сглоби една история на анархизма в страните, в които той го голяма степен е пренебрегван, аз дефинирам „Запада“ като практически съставен от Европа, Австралия, Нова Зеландия, Канада и Съединените щати. Тези региони и национални държави са групирани заедно, защото представляват ядрото на глобалното господство от края на 15 век до наши дни, както със своето противопоставяне на самоопределението на останалата част на света, така и със своето противопоставяне на самоопределението на хората от коренното, цветнокожото население и работническата класа в рамките на своите граници.

Всички национални държави по света днес са хибриди от

» » » продължава на страница 12

Анархия, Анархизъм. Въпроси и отговори

» » продължава от страница 10

работното място (повечето анархосиндикалисти обаче са съгласни с това и често въпросът е само къде се поставя ударението). Някои анархокомунисти отхвърлят работническото движение като безнадеждно реформистко по своя характер и отказват да работят вътре в него, но те са незначително малцинство.

Както анархокомунистите, така и анархоколективистите признават необходимостта анархистите да се обединяват в чисто анархистически организации. Те смятат за задължително анархистите да работят заедно като анархисти, за да изчистват и разпространяват своите възгледи сред другите хора. Синдикалистите често отричат значението на анархистическите групи и федерации с аргумента, че революционните професионални и териториални съюзи са достатъчни сами по себе си. Синдикалистите смятат, че анархистическото и синдикалното движение може да се слоят в едно, но повечето анархисти не са съгласни. Анархистите

извън синдикализма изтъкват неговия реформистки характер и настояват, че за да продължат съюзите да бъдат революционни, анархистите трябва да работят в тях като част от анархистка група или федерация. Повечето анархисти извън синдикализма смятат, че сливането на анархизма със синдикализма може да доведе до неразумения, които могат да попречат на двете движения да си вършат съответната работа. Следва да се подчертае, че анархистите извън синдикализма не отхвърлят необходимостта от колективна борба и организация на работниците (това е един от митовете, пробутвани от марксистите).

На практика малцина анархосиндикалисти отхвърлят напълно необходимостта от анархистка федерация и също така малцина анархисти са твърдо против синдикализма. Бакунин например е идеен възхovitел както на анархокомунизма, така и на анархосиндикализма, а анархокомунисти като Кропоткин, Малатеста, Беркман и Голдман симпатизират на анархосиндикалистките движения и идеи.

Препоръчваме следното допълнително четиво за различните видове социален анархизъм: мюлтоализмът обикновено се свързва с творбите на Прудон; колективизмът – с тези на Кропоткин, Малатеста, Голдман и Беркман. При синдикализма нещата стоят малко поиначе, защото той е много повече плод на работническите борби, отколкото на произведенията на някой „виден“ деятел (което не пречи на учените да наричат Жорж Сорел баща на синдикализма, въпреки че той пише за синдикално движение, което вече съществува. За тях обикновено е немислимо хората от работническата класа сами да развиват свои идеи). Рудолф Рокер все пак често се счита за основен теоретик на анархосиндикализма, а произведенията на Фернан Пелутие и Емил Пуже са задължително четиво за вникването в анархосиндикализма. Като общ преглед на развитието на социалния анархизъм и основните творби на неговите факлоносци отличната антология на Даниел Герен *Без бог, без господар* е ненадмината. ■ (следва)

АНАРХОКАЛЕНДАР

- На 02.8.1903 г. избухва Илинденското въстание.
- На 04.8.1889 г. в с. Микре (Ловешко) е роден легендарният български анархист Васил Стоянов Попов (Героя. Доктора).
- На 09.8.1965 в гр. Дупница умира анархистът Христо Манолов Кацаров (Заяка).
- На 12.8.1925 г. умира испанският теоретик на безвластието Рикардо Мела.
- На 13.8.1895 г. в с. Дебелец (Великотърновско) е роден анархистът Петър Ангелов Мазнев (Даскала).
- На 14.8.1904 г. в с. Килифарево (Великотърновско) е родена анархистката Мариола Милкова Сиракова, участник в юнското въстание в Плевен и в анархистката чета „Братя Бълхови“.
- На 15.8.1991 г. в гр. Перник умира анархистът Атанас Илиев Кисъов, прекарал дълги години в болшевишките концлагери и затвори.
- На 17.8.1918 г. Георги Шейтанов публикува във вестник „Всемирная революция“ статията си „Към българите в Русия“.
- На 19.8.1903 г. избухва Преображенското въстание. В района на Странджа за 20 дни е обявена свободна безвластническа комуна.
- На 23.8.1927 г. в американския щат Масачузетс са екзекутирани анархистите Сако и Ванцети.
- На 22.8.1999 г. умира анархистът Костагин Илиев Захаринов, прекарал дълги години в царските и болшевишки концлагери и затвори.
- На 28.8.1983 г. умира анархистът Димитър Костадинов Недокланов, измъчван до инвалидност в болшевишките концлагери и затвори.
- На 30.8.1918 г. в Москва Фани Каплан стреля три пъти по Ленин. Разстреляна е на 3.9.1918 г.
- На 30.8.1828 г. е роден Лев Николаевич Толстой.

ПОЛЕЗНИ КНИГИ НА НИСКИ ЦЕНИ

Тези книги и нови заглавия можете да купите в София от книжарница Нисим на бул. Васил Левски 59, **Български книжици** на ул. Акасов 10 и в книжарницата на бул. Дондуков срещу Първа английска гимназия. Книгите може да бъдат поръчани и изпратени от Тодор Иванов – телефон за заявки и доставки **0896 613 727**. При поръчка цената на всички книги е според възможностите.

1	Александър Наков. Досие на обект № 1218
2	Александър Наков. Статии (сборник на Ал. Наков)
3	Антон Николов. Спомени от „Отечеството“ и „Чужбина“
4	Анхела Граупера. Любовта на малката безвластничка
5	Бойчо Огнянов. А бях само на 17 години
6	Борислав Менков. Без бог, без господар
7	Ганчо Петришки. Гняв
8	Гастон Левал. Събитието на века
9	Георги Божилов. Живот под черен небосвод
10	Георги Божилов. Лични откровения
11	Георги Божилов. Българският преход през погледа на един анархист
12	Георги Константинов. Емигрантски спомени т. 3
13	Георги Константинов. Антиистория Славянобългарска
14	Георги Константинов. Революциите в селското стопанско и изхранването на човечеството
15	Георги Константинов. Емигрантски спомени т. 2
16	Георги Константинов. Емигрантски спомени т. 1
17	Георги Константинов. Барутни помисли
18	Георги Константинов. Агски калейдоскоп т. 1
19	Георги Константинов. Агски калейдоскоп т. 2
20	Георги Константинов. Свободата, Санчо, е велико нещо
21	Георги Константинов. Напред и ако пътят води към Голгота
22	Георги Константинов. Ставайте, робове...
23	Георги Константинов. Бакуниновата теория и практика на Социалната революция
24	Георги Константинов. С думи вместо с куршуми

25	Георги Константинов. Иде ли... световната социална революция
26	Георги Константинов. Емигрантски спомени т. 4
27	Георги Константинов. Краят на гържавата и капитала
28	Георги Константинов. Социална революция или смърт
29	Георги Константинов. Възможна ли беше съпротивата срещу АС
30	Георги Константинов. Анархизмът в 21 век
31	Георги Константинов. Anarchism in 21 Century
32	Георги Хаджиев. История на безвластническото движение в България
33	Георги Хаджиев. Основи на безвластието
34	Георги Хаджиев. Федерация на автономните комуни в България
35	Георги Хаджиев. Вчерашни, днешни и утрешни проблеми
36	Георги Хаджиев. Моят път, том 1 и 2
37	Георги Хаджиев. Проблемът за организацията в анархизма
38	Георги Хаджиев. Стопанисването на земите
39	Георги Хаджиев. Националното освобождение и безвластният федерализъм
40	Георги Хаджиев. Михаил Герджиков
41	Георги Хаджиев. Наш Път – сборник статии
42	Георги Шейтанов (от и за него). Целунат от смъртта
43	Евгени Воков. Христо Ботев
44	Желязко Петков. Спомени за бъдещето
45	Иван Дръндов. Руската революция в 1917
46	Илия Троянов. Интервю на Илия Троянов пред Евроком
47	Константин Кантарев. Един безвластник в лапите на властта
48	Кръсто Павлов. Спомени за Никола Янкулов

49	Лъчезар Кръстев. Пуста клоския
50	Милош Зяпков. Милош Зяпков – Събрани творби
51	Михаил Бакунин. Избрани страници от и за него
52	Мъри Букчин. За преобразуването на обществото или Екоанархизъм
53	Мъри Букчин. Спонтанност и организация в революцията
54	Петър Манджуков. Предвестници на бурята
55	Пиер Рамло. Заблужденията на марксизма
56	Пламен Цолов. За общината
57	Протокол от конреса. VII конгрес на ФАБ
58	Пьотр Аршинов. Феноменът Махно
59	Пьотр Кропоткин. Взаимопомощта, фактор на еволюцията
60	Пьотр Кропоткин. Хляб и свобода
61	Рудолф Рокер. Федерализъм и централизъм
62	Рудолф Рокер. Национализъм и култура, том 1 и 2
63	Рудолф Рокер. Крахът на руския гържавен комунизъм
64	Себастиан Фор. Отговор на една вярваща
65	Стаменко Димитров. С поглед към светлото бъдеще
66	Стефан Досев/Степан. В изгнание
67	Стефанка Христова. Аз и моят живот
68	Стоян Цолов. Стоян Цолов – Спомени
69	Трендафил Марулевски. Отвъд границите
70	Трифон Терзийски. Достоеен живот
71	Федерация на анархистите във Франция. Един проект за социална революция
72	Федерация на анархистите във Франция. Що е анархизъм
73	Христо Карастоянов. Записки по исторически наивизъм
74	Христо Колев – Големия. Спомени за изстраждането

Помощи за Свободна мисъл

1. Неизвестен извършител	400 лв
2. Веселин Георгиев	10 лв
3. Златко Златков, Нова Зеландия	400 лв

БАНКОВА СМЕТКА ЗА ПОМОЩИ: BG83 FINV 9150 1017 2511 15 Златко Тодоров Костадинов	ФАБ БЛАГОДАРИ ЗА ОКАЗАНАТА ПОДКРЕПА
--	---

Вестник „Свободна мисъл“ не печели от реклами или обяви и не е спонсориран от никакви патриотични бизнесмени и затова не изплаща хонорари. Редакцията приема материали, написани грамотно на стандартни машинописни страници – 30 реда на страница, 55 знака на ред или набрани на компютър. Всеки автор носи отговорността за съобщените факти и твърдения!

Ръкописи не се рецензират и не се връщат!

сайт на ФАБ	anarchy.bg
сайт на Свободна мисъл	anarchy.bg/вестник
имейл на ФАБ	fab@a-bg.org

ТЕЛЕФОН ЗА ВРЪЗКА С ФАБ	
0896 613 727	
АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА	
София, ЖК Надежда, пощенски клон 1220, пощенска кутия 59	
отговорен редактор предпечатна подготовка	А. Ванчев Свободна мисъл

АБОНАМЕНТ 2021 Драги читатели, За вестник <i>Свободна мисъл</i> можете да се абонирате до 15-о число на всеки месец във всички пощенски клонове на страната. За 1 година – 6,00 лв; за 6 месеца – 3,00 лв; за 3 месеца – 1,50 лв. Цена на един брой 0,50 лв.	СВОБОДНА МИСЪЛ Каталожен номер 649
---	---

Незападните анархизми

» » продължава от страница 10

западно и незападно, тъй като глобализацията наложи хегемонията на неолибералния капиталистически проект по цял свят. Това не стана само със силата на оръжието, а и защото незападните страни до голяма степен реагираха на настъпващото господство от западния свят, като му подражаваха и възприемаха неговите основни ценности и идеи. Западът обаче не очакваше, че с разпространението и налагането на „модернизацията“ в коктейла от неолиберализъм, колониализъм, индустриализация и капитализъм на своя „социален дарвинизъм“, той косвено легитимира вариантите на модернизацията, които са против социалния дарвинизъм, тоест социалистическите и анархистическите проекти. Както наскоро изтъкнаха турските анархисти, западният „социализъм“ често играе по свирката на модернизацията и даже дава ход на чисто неолиберални капиталистически „структурни реформи“. За разлика от него, изтъкват те, *анархизмът е роден от западния и модерния свят и в същото време е тяхно отрицание. Анархизмът е отрицание на модерността и западното господство. И така, по цял свят много незападни народи виждат как техните правителства се погдват на натиска на Запада и затова от целия пакет модернизъм избират само онези възможности, които явно предлагат частица свобода или равенство – анархизмът или социализмът. Така може да се каже, че проектът на модернизма беше обърнат наопаки и срещу себе си от хората, които възнамеряваше да превърне в своя жертва и да постави под свой контрол. Този opak модернизъм (или антимодернизъм) се разпространява със световната миграция на анархисти и анархистически идеи, много често изнаници по принуда. Ерико Малатеста например помага за разпространението на анархокомунизма от Ливан до Бразилия и от Египет до Куба. Котоку Шусуи почти сам внася анархосиндикализма в Япония, след като натрупва опит в организирането на американския синдикат IWW в Сан Франциско през 1906 г. Картар Сингх Сарабха оказва голямо влияние върху индийския анархист Бхагат Сингх, след като организира индийските работници в Сан Франциско през 1912 г.*

В това изследване се разглежда анархизмът в неговия азиатски, африкански, латиноамерикански и близкосточен регионален контекст и има три основни области на проучване, които ни интересуват. Първата е какви специфични местни социални условия водят до възхода на анархизма като идеология и как те формират неговото развитие до своеобразно хи-

бридно проявление на световното анархистко движение. Втората е картографиране и анализиране на влиянието на емиграциите и имиграциите на хора и идеологии и как различните социални контексти си оказват взаимно влияние чрез хибриден обмен. Последната област на проучване, представена в заключението, е оценка на уникалните за първата вълна на западните анархизми аспекти, пренесени в анархизма от втората вълна, и също така кои аспекти от първата и втората вълна на анархизма са ценни за продължаващия анархистически проект, вече в своята трета вълна.

Азиатският анархизъм: Китай, Корея, Япония и Индия

Трябва да тръгнем от най-многобройния континент на планетата – Азия, – за да започнем за оспорване преобладаващото евроцентрично разбиране за анархизма и неговата история. Ако пренебрегнем бурната политическа история на региона, в който живее повече от половината от населението на света, означава да прибъгваме до най-лошия вид евроцентризъм, да не говорим за тесногърдното и изкривено разбиране за анархизма, което ще получим като резултат. В много части на Азия анархизмът е основното радикално ляво движение през първата четвърт на 20 век. Това би следвало да се счита за много съществено за анархистическия проект, защото в глобалния контекст Китай е безспорно страната с най-голямо население – над 1,2 милиарда, – последвана от Индия с повече от 1 милиард. В тези две страни живее близо една трета от населението на света и във всяка от тях анархистката мисъл е достигнала до ниво на политическо влияние, несравнимо с това в другите по-малки национални държави в Азия. Дори само от гледна точка на дела от населението тези факти придават изключителна ценност на пресмислянето на глобалния контекст и затова започвам от тях. Ще започнем първо с Китай, ще продължим с останалите страни от Източна Азия и накрая ще стигнем до Индия.

Има множество специфични местни причини за широкото разпространение на анархизма в Китай. Мнозина изтъкват традициите на „ограничената държавица“ (*вувей*) в китайската мисъл от даоизма до будизма и конфуцианството. От тази гледна точка Питър Зароу в *Анархизмът и китайската политическа култура* твърди, че анархизмът се ражда от *развалините на неоконфуцианския мироглед*. Като развива това схващане, той проследява връзките между даоистките идеи за *ред без принуда* и последващата поява на анархизма. Въпре-

Лю Шифу

ки че има известна доза истина в твърденията на Зароу, умишлено трябва да се избягва прекаленото внимание към „анархистическите“ елементи в традиционната китайска мисъл, за да не се пропусне важната роля на глобалната миграция и колониализма. Както отбелязва Ариф Дирлик, прекаленото внимание към традиционната мисъл също може да се приеме за вид ориентализъм, защото приписва *всичко ново в Китай на китайските традиции, сиреч никога няма нищо съществено ново в Китай*. Вместо това Дирлик предполага, че *китайското минало се прочита по нов начин с помощта на анархизма и на свой ред анархизмът се препрочита през призмата на даоистки и будистки идеи*. С други думи развитието и разпространението на идеите никога не е еднороден процес, то винаги е обмен.

Във всеки случай това е само едната страна. Друга важна причина е, че практически никакви марксистически теоретични произведения не са превеждани на китайски някъде до 1921 г., а дори и след това движение около тях се заражда едва към края на десетилетието. Затова анархизмът се ражда на почти пълна хегемония в движението от 1905 до 1930 г. и е своего рода филтър за събитията в радикалните движения по цял свят. Дори октомврийският преврат в Русия през 1917 г. е обявен за „анархистическа революция“, макар тази заблуда да не трае дълго. Така че, за разлика от останалия свят, анархисткото движение в Китай не запада с възхода на болшевиките в Русия, а набира популярност едновременно с него.

В Китай анархизмът достига върха на своята популярност през *Китайското просвещение*, наричано също *Движението за нова култура*. Анархизмът намира почва с навлизането на влиятелните западни идеи на либерализма, науката и прогреса. По ирония на съдбата именно новото съзнание за Китай като национална държава в един децентрализиран космополитен свят от други национални държави, а не като център на цялата култура, води до възход на идеология, призоваваща за премахването на националната държава.

Идеята за *културна революция*, която е христоматийно определение за разликата между китайския социализъм и останалото социалистическо движение, може да се проследи пряко назад във времето до този силно анархистичен период на *Новата култура*, когато самият Мао е член на анархисткото *Общество „Глас народен“* и запален привърженик на идеите на влиятелния анархист Шифу и други. Разбира се, анархистическото схващане за културна революция е коренно различно от *Културната революция*, която Мао провежда на практика, защото тогава той вече е напълно убеден в необходимостта от централизирана абсолютна власт след продължителни контакти с Коминтерна. От анархисткото движение през този период излизат повечето по-късни вождове на Китайската комунистическа партия.

Когато говорим за „китайски анархизъм“, можем да се изкушим да мислим за нещо, което се развива в действителните граници на страната. Тогава обаче ще пренебрегнем значителното влияние на миграцията върху движението, което е госта интернационалистично по своя обхват. В границите на страната дейността на китайските анархисти е съсредоточена предимно в региона на Гуанджоу в Южен Китай и в Пекин. В Гуанджоу Шифу е най-деен и влиятелен сред анархистите и помага за организирането на първите профсъюзи в страната. Студенти от Гуанджоу създават *Обществото на правдата* – първата анархистка организация в Пекин – наред с много други проекти. Въпреки това, като други национални държави по света по това време, Китай бързо се превръща в една по-динамична и разнообразна нация, белязана дълбоко както от постоянните нашествия на чужди сили, така и от миграцията на самите китайци по света. Анархисти живеят и се организират в китайските общности по цял свят, в Япония, Франция, Филипините, Сингапур, Канада и Съединените щати. От тях двете най-значителни са емигрантските средища в Токио и Париж.

От двете парижките анархисти в крайна сметка стават по-влиятелни на глобално ниво. Под силното въздействие на европейската среда, в която живеят (и личните причини, довели ги там), те започват да гледат на голяма част от Китай като на изостанала, назадна страна и отхвърлят повечето аспекти на традиционната култура. В модерността те виждат решението на китайските проблеми, прегръщат идеята за вездесъщата сила на науката, възплетена до голяма степен във възгледите на Кропоткин. В този дух Ли Шидзън и Ву Жихуй създават организация със силен интернационалистич-

чен уклон, наречена *Световното общество*, през 1906 г. За разлика от тях китайските анархисти в Токио като Лю Шиней са отявлени антимодернисти и рагетели за традиционната китайска мисъл и обичаи. Те живеят в различен социален контекст и по ред причини са много по-силно повлияни от анархизма, развил се в Япония, което естествено ни води до въпроса за японския анархизъм.

Също както в Китай, октомврийският преврат на болшевиките не нанася такъв тежък удар на движението, както в много други части на света. Всъщност периодът непосредствено след 1917 г. е апогей за японския анархизъм, както като многочисленост, така и като влияние. Анархизмът в Япония е много разнообразен, но в първата палитра на анархизмите се очертават две основни направления – идеалите за класовата борба на анархосиндикализма, пропагандирани от фигури като Котоку Шусуи и Осуки Сакае, и донякъде по-широкото направление на „чистия анархизъм“, пропагандиран от дейци като Хата Шудзо. И двете направления имат значителен брой привърженици и достигат своите върхове в различни моменти през първата четвърт на двадесети век.

Анархосиндикалистите вървят по стъпките на Бакуниновата традиция на колективизма, основана до голяма степен

Котоку Шусуи

на обменните отношения: *всекиму толкова, колкото е допринесъл за колектива*. Освен това синдикалистите се занимават предимно с всекидневните борби на работническата класа с аргумента, че по-висшата цел – революцията – трябва да се отложи, докато не достигнат значително ниво на организация. След революцията нейните субекти ще продължат да бъдат *работници*, каквито са били преди революцията. Едно от най-ярките възгледи на това течение е *Японската безвластна федерация на профсъюзите* (*Дзенкоку Джирен*) – влиятелна анархосиндикалистка организация, основана през 1926 и наброяваща над 16 000 членове. ■

(следва)
Джейсън Адамс